

**Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування**

Актуальні дослідження правової та історичної науки

Випуск 16

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

15 жовтня 2019 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2019**

Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 16):
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції /
Збірник тез доповідей: випуск 16 (м. Тернопіль, 15 жовтня 2019 р.). -
Тернопіль, 2019.- 77 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

ISSN 2617-2364

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних та історичних питань, які
оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

*Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції
включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".*

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

COORDINATION LEGAL TECHNOLOGY IN THE ISLAND OF MEN

Maksurov Alexey Anatolevich

PhD in Law, Professor, Kiev National University named after

Taras Shevchenko

The Isle of Man is also missing executed in a single act of the constitution of the island.

We have not found coordinating rule of law and constitutional provisions.

At the same time, the very methodology of coordination is actively used by the legislator and the executive Isle of Man.

For example, it is very evident in the series Government Property Act, where the need to harmonize the action is related to the efficiency of the state.

Much public concern about the Isle of Man cause coordination problems in the energy sector.

So, «Energy policy and climate change are directly linked and require effective coordination across many branches of Government. To facilitate this, the Council of Minister's Environment and Infrastructure Committee (EIC) was created. The role of the EIC is to ensure the Isle of Man's policy on energy is sustainable for future generations. The three key aims are to: maintain the security of energy supply; secure the efficient use of affordable energy and minimise the impact of our energy use on the Environment.

Much has been achieved in recent years to ensure we use our environment sustainably. Government has invested in our energy infrastructure, our commercial sector and our social and housing sectors to reduce our dependency on imported energy and to improve our economic competitiveness and this remains an on-going process. A Report by the Council of Ministers on the Strategy for Offshore Energy Production was published April 2014 to outline the strategy for Renewable Energy and Hydrocarbons» [1].

The Cabinet Office (CO) plays a central role in the work of the Isle of Man Government, co-ordinating its corporate initiatives and managing its international relationships. In a changing, highly competitive and globalised world, these aspects of government are of increasing relevance to the future prosperity and well-being of the Island and its people. CO contributes to the

good government of the Isle of Man by providing professional advice and services to the Chief Minister, the Council of Ministers and to His Excellency the Lieutenant Governor. The Office plays a key supportive role by working in partnership with Departments, Boards and other Offices to ensure the development of effective policies and the delivery of efficient public services that promote the Island's economy, quality of life, and sense of community. CO's mission, in short, is to support a modern and dynamic government and protect the international reputation of the Isle of Man, so that all residents may feel they have the freedom to flourish [2].

Coordinating legal norms traditionally little in civil rights and much more in the field of administrative law. Unfortunately, little coordination standards in criminal law and criminal procedure, the judicial system. The acts of the executive branch coordination rules is not enough. No doctrine of legal coordination.

Literature:

1. Official message from the Isle of Man Government // <https://www.gov.im/about-the-government/departments/economic-development/energy/>
2. Official message from the Isle of Man Government // <https://www.gov.im/about-the-government/offices/cabinet-office/>

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ДЕМОКРАТИЧНА ПАРАДИГМА ВСТАНОВЛЕННЯ ВИБОРЧИХ ЦЕНЗІВ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Барабанов Дмитро Миколайович

бакалавр права, Господарський суд Дніпропетровської області

Демократизація суспільних відносин та утвердження інституту демократичних виборів викликало потребу у врегулювання питань здійснення волевиявлення та можливостей бути обраним. Дані питання є надзвичайно важливими для кожної країни, оскільки в процесі голосування формуються вищі органи державної влади, які вирішують подальшу долю країни протягом терміну дії своїх повноважень. Таким чином, природно, що в процесі врегулювання даного питання виникло поняття «цензу» або «обмежень» стосовно права голосу та права бути обраним на певну державну посаду. Виборчі системи також забезпечують критерії, які передбачають можливість визначення, за яких обставин може бути відібрано або призупинено виборче право. Ці питання часто стають проблемою для будь-якої держави, оскільки навіть незначне порушення балансу може вплинути на легітимність та законність виборчого процесу, за яким фактично стоять надзвичайно великі витрати для державного бюджету та умови стабільності самої країни, тому дослідження з даної тематики потребує додаткового наукового дослідження.

Метою даної праці є окреслення демократичної парадигми встановлення виборчих цензів в країнах Західної Європи.

Теоретичною основою роботи послужили праці таких авторитетних науковців та практиків, як Марцеляк О.В., Марцеляк С.М., Автономов А.С., Герасименко Т.В., Ізраелян В.Б., Ігнатів В.Г., Кістяківський Б.О., Шаповал В.М. та ін.

Важливою ознакою сучасних демократичних виборів є визнання загального виборчого права за всіма дорослими і психічно здоровими громадянами. Цей аспект ще на початку ХХ ст. яскраво підкреслював відомий учений-правник Б.О. Кістяківський, який говорив: «Нема нічого,

що такою мірою забезпечувало б державну єдність і національну солідарність, як загальне виборче право» [3, с. 679]. Водночас варто відзначити, що світова виборча практика передбачає окремі обмеження в загальному виборчому праві – цензи, запровадження яких має на меті чітко визначення кола виборців, а також критеріїв, за якими окреслюються претенденти на мандат представницького органу [4].

Оскільки право голосу є найосновнішим елементом системи демократичних виборів, держави мають визначати, які обмеження можуть бути накладені на право, не порушуючи принципів міжнародного права людини. Загалом ці обмеження підпадають під чотири категорії: 1) мінімальні вікові вимоги; 2) вимоги до громадянства; 3) вимоги до місця проживання; 4) втрата права голосу через рішення про повну чи часткову недієздатність особи або в разі вчинення певного злочину [1].

Очевидно, що право голосу та право бути обраним повинно виникати з досягненням особою певного мінімального віку. Цей мінімальний вік для голосування не повинен перевищувати 18 років, оскільки міжнародні правозахисні документи чітко передбачають, що людина отримує політичні права в цьому віці. Однак загальноновизнано, що вимога до мінімального віку для тих, хто обирається може бути вищою [5].

Право голосу може залежати від наявності громадянства. Однак конкретні регіональні інструменти з прав людини передбачають можливість іноземцям голосувати на місцевих виборах після певного періоду проживання. Таким чином, право голосу може бути предметом обґрунтованих вимог проживання.

У деяких країнах, осіб, засуджених до позбавлення волі, позбавляють права голосу. Такі обмеження підтримала Європейська комісія з прав людини. Однак у справі *Labita v. Italy*, Європейський суд з прав людини (далі - Суд) визнав порушення статті 3 Протоколу 1 ЄКПЛ, коли невинна особа зазнала втрати права голосу через законодавчі положення, спрямовані на контроль за злочинною діяльністю. Визнаючи, що тимчасове припинення виборчих прав осіб, щодо яких були докази членства в мафії, переслідує законну мету, Суд зауважив, що, коли ім'я пана Лабіта було вилучено з виборчого списку після його виправдання, подібні дії були безпідставними та порушили його законні права. Суд не

міг вважати цей захід пропорційним. Тому було порушення статті 3 Протоколу 1 [2].

Право голосу може бути відібраним. Однак подібні дії та підстави для них мають бути детально визначені законом. Принцип пропорційності повинен бути дотриманим. Відібрання права голосу чи виборчого кандидата може бути здійснено лише шляхом винесення рішення суду. Крім того, ці права можуть бути автоматично відновлені після відбуття покарання за будь-яке кримінальне правопорушення [1].

Таким чином, на міжнародному рівні визначено, що певні обмеження в праві голосу чи праві бути обраним є виправданим, не порушує прав людини та забезпечує в певній мірі необхідну національну безпеку. В той же час, відповідні обмеження мають бути детально прописані в законодавстві, оскільки нормативні неточності призводять до порушення ЄКПЛ.

Література:

1. International Standards and Commitments on the Right to Democratic Elections: A Practical Reference Guide to Democratic Elections Best Practice OSCE/ODIHR Draft Paper, 8 November 2002. URL: <https://www.osce.org/odihr/elections/16859?download=true> (Last accessed: 13.10.2019).
2. Labita v. Italy, Application No. 26772/95 (6 April 2000). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58559%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58559%22]}) (Last accessed: 13.10.2019).
3. Кістяківський Б.О. Вибране / Б.О. Кістяківський. – К. : Абрис, 1990.
4. Марцеляк О.В., Марцеляк С.М. «Правова природа й види цензів у виборчому праві». URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4806/1/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%92%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%A0%D0%9E%D0%94%D0%90%20%D0%99%20%D0%92%D0%98%D0%94%D0%98%20%D0%A6%D0%95%D0%9D%D0%97%D0%86%D0%92%20%D0%A3%20%D0%92%D0%98%D0%91%D0%9E%D0%A0%D0%A7%D0%9E%D0%9C%D0%A3%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%86.pdf> (Остання дата звернення 13.10.2019).

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: міжнародний документ від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (Остання дата звернення 13.10.2019).

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ГАЛУЗІ МУНІЦИПАЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Дудка Григорій Геннадійович

студент 2 курсу СВО магістр, історико-юридичного факультету

Херсонського державного університету, м. Херсон, Україна

Для України, як власне й для будь-якої іншої країни, розвинена транспортна інфраструктура забезпечує не тільки нормальну життєдіяльність держави, але й її національну безпеку й цілісність. Громадський транспорт, яким у переважній більшості держав опікується муніципальна влада, унікальний за своїми корисними властивостями соціальний інститут, опосередкований транспортними засобами, які, у свою чергу, функціонують тільки за наявності підходящих енергетичних ресурсів, шляхів та інших компонентів інфраструктури. У цьому зв'язку гносеологічний ефект для вітчизняної системи адміністративно-правового регулювання (далі – АПР) відносин на муніципальному транспорті (далі – МТ) підсилюється застосування компаративно-правового підходу до вивчення позитивних прикладів АПР таких відносин в інших країнах [1, с. 18].

Найближчий до нас і найрозвиненіший МТ працює у Європі. Суттєвою трансформацією АПР в сфері МТ у Європі вважають впровадження процедури відкритого тендеру для публічних закупівель послуг з перевезення пасажирів з середини 80-х років ХХ ст. у Великій Британії (1984 р. і 1986 р.) до середини 90-х років ХХ ст. у Данії, Швеції, Франції. Наразі зберігаються такі групи організаційних форм надання транспортних пасажирських послуг:

1) комунальна модель – може передбачати монопольне (ексклюзивне) право надання цих послуг комунальними підприємствами, з історично обумовлених (як наприклад, історичні маршрути трамваєм у

м. Порту) або інших причин; вхід на ринок інших перевізників можливий за умови зміни НПА; тарифи встановлює муніципальна влада;

2) скандинавська (лондонська) модель, конкурентна контрактація маршрутів (наприклад, у Фландрії, в містах Лондоні, Стокгольмі, Копенгагені, Франкфурті-на-Майні, Гифхорні та ін.) – приватних перевізників залучають для обслуговування окремих маршрутів;

3) французька модель (застосовується переважно у Франції, а також в окремих містах Іспанії, Італії, Швеції та ін.), конкурентна контрактація маршрутної мережі – у порівнянні зі скандинавською моделлю надає більше прав приватним перевізникам, зокрема для збалансування витрат і виручки;

4) субсидіарна модель – нерегульовані режими АПР (вільний ринок і субсидіарна контрактація) – поширений у Великій Британії з 1986 р. (крім м. Лондон), Україні та інших країнах Східної Європи. Широко використовуються мікроавтобуси комерційних перевізників для надання економічно вигідних послуг з перевезення пасажирів, компенсуються витрати на перевезення пільгових категорій громадян [2, с. 181-183].

Підсумовуючи, зазначимо, що способи організації муніципального транспорту в Європі значно відрізняються від однієї країни до іншої, від одного міста до іншого. Адміністративно-правове регулювання муніципального транспорту спеціалізовано здійснюється структурним підрозділом муніципалітету або окремим незалежним органом, який за законодавством здатний підтримувати інтереси споживачів транспортних послуг та перевізників.

Література:

1. Кубко Є.Б. Програмно-цільова організація державного управління (сутність, правова основа, господарська практика): [монографія] / за ред. В.В. Цветкова. Наукова думка, 2010. 230 с.
2. Амоша О.І. Європейський досвід забезпечення ефективного функціонування підприємств міського пасажирського транспорту. *Економіка будівництва і міського господарства*. 2013. № 4. Т. 6. С. 179–189.

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Ковальський Олег Володимирович

*студент магістратури юридичного факультету Тернопільського
національного економічного університету*

У період ведення воєнних дій досить часто журналісти стають єдиним джерелом повної та неупередженої інформації. Це відбувається через відсутність на полі бою будь-яких організацій громадянського суспільства. З огляду на це, представникам ЗМІ доводиться працювати в досить напруженій атмосфері, коли сторони конфлікту намагаються усіяко контролювати їх. Як наслідок – сьогодні для багатьох працівників ЗМІ військова журналістика перетворилася на напрочуд небезпечну професію, яка вимагає завжди бути в центрі подій – поряд із насильством, смертями, постійно ризикуючи власним життям, адже в зоні збройного конфлікту життя та здоров'я журналіста може піддаватися значній небезпеці.

Відповідно до норм міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) журналісти не володіють особливим правовим статусом. Вони користуються лише загальним захистом, спрямованим на цивільних осіб. Проте, МГП таки містить і певні спеціальні норми, які відображають належність журналістів до окремої категорії жертв війни. І це стосується як договірних, так і звичаєвих норм.

МГП містить дві основні норми, які покликані формувати правовий статус журналістів під час збройного конфлікту міжнародного характеру. Ст. 79 Додаткового протоколу 1 зазначає, що журналісти мають такі самі права і ступінь захисту, що і мирні жителі в період збройного конфлікту [1]. Таким чином повинен забезпечуватися належний захист журналістів під час збройного конфлікту. Норми Женевської конвенції про захист військовополонених від 12 серпня 1949 р. зазначає, що правовий статус військовополоненого може поширюватися на осіб, що супроводжують збройні сили, а також мають для цього спеціальні посвідчення, не беруть участі у військових діях безпосередньо [2]. Тобто, журналісти – це єдина

категорія цивільних громадян, яка може отримати статус військовополоненого [3, с. 37].

Слід звернути увагу на те, що мова зараз ведеться про збройні конфлікти міжнародного характеру. Що ж стосується неміжнародного конфлікту, то тут відсутні будь-які конвенційні норми, що були б безпосередньо спрямовані на захист такої категорії осіб, як журналісти. У подібних ситуаціях їм повинні надаватися загальні гарантії, що стосуються осіб, які не беруть участі у військових діях безпосередньо, або припинили брати участь у них [4].

Захисту журналістів присвячена стаття 34 звичаєвих норм МГП. Вона повинна застосовуватися до збройного конфлікту як міжнародного, так і неміжнародного характеру. Відповідно до звичаїв ведення війни, цивільні журналісти, які перебувають у професійному відрядженні у районі збройного конфлікту, мають право на повагу і захист до моменту, коли вони починають безпосередньо брати участь у воєнних діях [5, с. 24].

Резолюція Ради Безпеки ООН №1738(2006) активно закликає усі сторони збройного конфлікту у період ведення воєнних дій поважати професійну незалежність та права працівників ЗМІ, журналістів, а також інших осіб, пов'язаних із ними [6].

Навіть якщо журналіст безпосередньо бере участь у збройному конфлікті, він все одно не набуватиме статусу комбатанта. У такому випадку відбудеться лише втрата імунітету від нападу супротивника [1]. Не можна вважати безпосередньою участю у воєнних діях здійснення працівником ЗМІ своїх професійних обов'язків, включно із здійсненням пропаганди чи самообороною [4].

Напад на журналістів оцінюються як напад на цивільну особу, а отже вважаються серйозним порушенням норм МГП і кваліфікуватиметься, як воєнний злочин. Також заборонено проводити напади на приміщення й місця, де здійснюються збори журналістів, а апаратура засобів масової інформації користується недоторканістю, як і цивільне майно [6].

Навіть якщо засоби масової інформації використовуються в цілях пропаганди, вони не є військовими цілями, вони не відповідають критеріям «ефективний внесок у військові дії», а також «явна військова перевага». Відповідно, засоби масової інформації, які використовуються

для цілей пропаганди, не можуть бути атакованими, ні знищеними повністю або частково, ні взяті в полон або нейтралізовані [3, с. 68].

Проте, попри досить широке коло прав, працівники ЗМІ не позбавлені й обов'язків. Журналісти зобов'язані утримуватися від будь-яких ворожих дій або будь-якої діяльності, що несумісна з їхнім статусом цивільної особи.

Також журналіст цілком може нести відповідальність за порушення ним норм МГП, за безпосередню участь у воєнних діях як шпигун або як найманець. Прикриття статусом журналіста із корисливих мотивів або для здійснення нападу на супротивника вважається віроломством та карається міжнародними нормами [1]. Журналіст, окрім того, несе відповідальність за сприяння вчиненню міжнародних злочинів іншими особами і може бути суб'єктом індивідуальної кримінальної відповідальності згідно з міжнародним правом за вчинення міжнародних злочинів [4].

Можна виділити кілька основних дискусійних моментів щодо визначення правового статусу журналіста відповідно до норм МГП. Згідно з ст. 79 Додаткового протоколу, який вважається одним із основних документів, що окреслює специфіку захисту журналістів, які працюють у зоні конфлікту, стверджується, що «журналісти розглядаються як цивільні особи». Нюанси цього формулювання не надають журналістам жодних преференцій, оскільки МГП виділяє лише дві категорії: комбатантів та некомбатантів (включно із цивільними та, відповідно, журналістами).

Окрім того, за відсутності чіткого визначення категорії «журналіст», межі застосування Женевських конвенцій та Додаткових протоколів стають досить розмитими. І дійсно, враховуючи зростаючу кількість громадських журналістів, блогерів та беручи до уваги можливість, які надають соцмережі, непросто чітко визначити, хто є журналістом, а хто – медійно-активною особою.

У той же час, це не має принципового значення для норм МГП, оскільки, крім військових журналістів, які мають спеціальний статус, решта співробітників засобів масової інформації підпадають під категорію цивільного населення. Попри значний захист із сторони МГП, журналісти потребують розширення прав та гарантій задля покращення своєї, без перебільшень, надзвичайно важливої в умовах збройного конфлікту діяльності. А це можливо лише за умови, якщо журналістам буде надано особливий статус у порівнянні з цивільними.

Література:

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I): Протокол ООН від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#o277
2. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими: Конвенція ООН від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153
3. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів / М.М. Гнатовський, Т.Р. Короткий, Н.В. Хендель. 2-ге вид., доповн. Одеса : Фенікс, 2015. 92 с.
4. Захист журналістів під час збройного конфлікту (Дата публікації – 07.02.2016) – Українське право. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/zakhyst-zhurnalistiv-pid-chas-zbroynogo-konfliktu/
5. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права / передм. Т.Р. Короткий, Є.В. Лук'янченко; вступ. стаття М.М. Гнатовський. Одеса : Фенікс, 2017. 40 с.
6. Резолюція 1738 (2006), ухвалена Радою Безпеки на її 5613-му засіданні, 23 грудня 2006 року: Резолюція ООН від 23.12.2006 № 1738(2006). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g16

Науковий керівник: Грубінко Андрій Васильович, кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Тернопільського національного економічного університету

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РОЗГЛЯДУ СПОРУ МІЖ СТОРОНАМИ У МІЖНАРОДНОМУ АРБІТРАЖІ

Шаталюк Артур Олександрович

*магістр групи ПРМ-21 юридичного факультету Тернопільського
національного економічного університету*

За сучасних умов розвитку господарських (економічних) відносин та впливу глобалізації є досить складним питання регулювання відносин між учасниками на міжнародній арені у міжнародному економічному праві.

Складність у вирішенні питань полягає у різному баченні ситуації, в якій кожна зі сторін має власні інтереси, що не відповідають поглядам іншої сторони, тому не завжди сторони знаходять спільну мову.

Кожен з учасників, виходячи з різних поглядів, обирає найбільш прийнятну для себе форму вирішення спору чи конфлікту. Це можуть бути переговори, посередництво, примирення, арбітраж, судовий розгляд, звернення до регіональних органів або угод, а також інших мирних способів за своїм вибором, що визначено Статутом ООН.

Згідно з ст.2 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» арбітраж - будь-який арбітраж (третейський суд) незалежно від того, чи утворюється він спеціально для розгляду окремої справи, чи здійснюється постійно діючою арбітражною установою, зокрема Міжнародним комерційним арбітражним судом або Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України. Тобто Закон терміни «арбітраж» і «третейський суд» демонструє нам як синоніми [1].

Міжнародний комерційний арбітраж по своїй суті є третейським судом. Механізми його створення та функціонування в епоху швидких інтеграційних процесів, що демонструє сучасна економічна ситуація, є необхідною та об'єктивною умовою забезпечення правового регулювання зовнішньої господарсько-економічної діяльності [2].

Міжнародний арбітраж є одним із найдієвіших та найвідкритіших способів вирішення господарських (економічних) спорів на міжнародній арені. Діяльність даного органу врегульовує Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 року., а також з урахуванням всіх положень про даний арбітраж закріплених міжнародними договорами України.

Цей засіб зарекомендував себе як ефективний інструмент вирішення міждержавних господарсько-економічних спорів, зокрема досить складних, обтяжених серйозним конфліктним протистоянням сторін. В останні десятиліття поширилася практика передбачати арбітражне врегулювання спорів як засіб врегулювання можливих спорів щодо тлумачення та застосування міжнародних угод. З іншого боку, кількість звернень до цього засобу помітно зменшилася [2].

В наш час у порівнянні з державними судами арбітраж має певні переваги й недоліки. Його позитивні риси в основному пов'язані з швидкістю та максимальною прозорістю прийняття рішень [2].

Першим плюсом та перевагою арбітражу є конфіденційність самої процедури. Рішення державних судів в обов'язковому порядку мають бути опубліковані публічно. Це може зашкодити сторонам, особливо якщо вони є суб'єктами господарсько-економічних відносин і дорожать своєї репутацією.

Другим позитивним фактом є те, що всі арбітри є неупередженими і вибираються сторонами на їхній розсуд. Правильним є також те, що арбітром, на відміну від судді може бути не тільки людина з юридичною освітою, але й фахівець з іншої галузі знань [3].

Наступним плюсом арбітражу є його максимальна прозорість процедури. Сторони все до дрібниць можуть підібрати самі на свій розсуд: час, місце, кількість арбітрів, їхнє походження та інше.

Також позитивним є те, що рішення арбітражу є остаточними та перегляду і оскарженню не підлягають. Це дуже пришвидшує строки виконання рішення, що позитивно впливає на темп роботи учасників спору.

До переваг арбітражу також належить те, що він забезпечує прийнятну, доступну і більш просту, на відміну від судової, процедуру вирішення спорів. Дуже важливим є і те, що сторони можуть на власний розсуд і вподобання формувати склад арбітражу, який розглядає і вирішує долю їхньої справи, що сприяє довірі сторін до певних арбітрів і їхньої правової компетентності як фахівців у галузі знань [3].

Проведення в міжнародному комерційному арбітражі також може передбачати певну можливість узгодити взаємозрозумілу мову самого провадження.

Але не дивлячись на багато плюсів арбітражного розгляду, є й трохи мінусів.

Одним із найважливіших мінусів розгляду справ арбітражем є те, що арбітраж ніколи не дає мотиви прийнятого ним рішення. Тільки за клопотанням сторін арбітраж може вказати підстави, на яких він покладався під час винесення свого рішення [3].

Також кожна країна може певні види спорів визнати неарбітрабельними, тобто такі, які не підлягають розгляду арбітражем.

Ще одним із важливих мінусів є те, що до третейського розгляду не можуть залучатись треті особи.

Незважаючи на велику кількість мінусів протягом останніх декілька років багато держав почали активно розвивати арбітраж у своїх юрисдикціях та певним чином вдосконалювати своє арбітражне законодавство, тому що це дає багато переваг для місцевих арбітражних спільнот. Звісно що, наша країна не стоїть осторонь цих процесів теж працює над реформами у даній сфері [3].

Отже, можна підсумувати, що арбітражне вирішення спорів у сфері зовнішньоекономічної діяльності є універсальним способом розгляду конфліктних справ, який дозволяє уникнути формалізму та конфронтації, забезпечуючи при цьому необхідну мобільність та конфіденційність, що є дуже важливими у сфері господарювання.

З огляду на вищесказане, можна зробити висновок, що розгляд господарських спорів з економічним складником таким органом як міжнародний арбітраж на даний момент є і буде найдієвішим засобом вирішення спорів на міжнародній арені між зацікавленими сторонами у міжнародній господарській економічній діяльності, який вміщає в себе багато показників таких як: швидкість, зручність, зрозумілість, прозорість, конфіденційність, ефективність, а також можливість виконання рішення даного органу в країнах місцезнаходження юридичних осіб чи їхніх грошових та інших активів.

Література:

1. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» з останніми змінами від 15.12.2017 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 25, ст.198.
2. Рябенко С.Л. Третейське судочинство як альтернативна юрисдикційна форма захисту прав суб'єктів господарювання // Часопис Київського університету права. – 2012. - №2.-С.364.
3. Хрімлі О. Міжнародний комерційний арбітаж: теоретико-правові питання функціонування інституту // Юридична Україна. - 2016. - №8. - С.24-28.

Науковий керівник: Шевчук Оксана Романівна, кандидат юридичних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет

ЗАПИТ НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ: ВИМОГИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Ярема Оксана Григорівна

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів

З метою реалізації конституційного права на отримання інформації, передбаченого ст. 34 Конституції України громадяни вправі подавати запит на інформацію.

Запит на інформацію – це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні (ст. 19 Закону України "Про доступ до публічної інформації") [1].

З метою реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів громадяни вправі звертатись у відповідні органи з заявами чи скаргами про порушення таких прав, що є видами звернень, які не слід утотожнювати з інформаційними запитами.

Так, особливістю інформаційного запиту є його зміст який полягає у проханні надати інформацію, звернення – це прохання вчинити певні дії, викладені у пропозиціях, заявах чи скаргах.

Основною відмінністю запитів на отримання інформації від звернень громадян є загальні строки надання відповідей на них: на запити – не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту; на звернення – не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання.

Право на запит на інформацію і право на звернення регулюються окремими законодавчими актами. Так, вимоги до запиту на інформацію передбачені в Законі України «Про доступ до публічної інформації» [1], вимоги до звернення – в Законі України «Про звернення громадян» [2].

Відмінність подання запиту на інформацію від звернення громадян полягає також у тому, що вони обмежені наявністю певних реквізитів. Так, відповідно до статті 19 Закону України «Про доступ до публічної інформації» запит на інформацію має містити: ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер

засобу зв'язку, якщо такий є; загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо; підпис і дату за умови подання запиту в письмовій формі. Запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача. Письмовий запит подається в довільній формі [1].

Отже, запит на інформацію характеризується певними особливостями, а саме порядком оформлення, термінами надання відповідей, процедурою реєстрації та обліку, практичним значенням. Правовідносини щодо розгляду звернень громадян і доступу до публічної інформації через подання інформаційних запитів, які є спорідненими правовими інститутами, врегульовані різними нормативними актами і мають різний правовий режим. Ключова відмінність між зверненням громадянина й запитом на інформацію полягає, перш за все, в меті, якої прагне заявник.

Література:

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011р. № 2939–VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 10.06.2019).
2. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр> (дата звернення: 11.10.2019).

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

СПАДКОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Блінова К.О.

*студентка групи 41, Харківський Державний автомобільно-дорожній
коледж*

Смерть фізичної особи припиняє її правоздатність і відкриває спадщину. Людина перестає існувати фізично, але значна кількість цивільних відносин, у яких вона була носієм прав та обов'язків, переходять до інших осіб.

Такий перехід прав від померлої особи до інших осіб називається спадкуванням.

Умови та порядок спадкування регламентуються низкою цивільно-правових норм, що у своїй сукупності складають окремий цивільно-правовий інститут - спадкове право.

Спадкове право - це сукупність встановлених державою правових норм, які регламентують порядок та умови переходу майнових прав померлого громадянина до інших осіб. Саме спадкове право визначає підстави спадкування, час і місце відкриття спадщини, коло спадкоємців, особливості спадкування окремих видів майна, порядок і строки прийняття та відмови від спадщини, оформлення спадкових прав.

Спадкоємцями можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, а також держава та інші суб'єкти публічного права. У фізичних осіб є перевага перед іншими суб'єктами: вони можуть спадкувати як за законом, так і за заповітом. Юридичні особи, держава, інші суб'єкти публічного права можуть спадкувати тільки за наявності прямої вказівки про це у заповіті.

Не мають права на спадкування особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя, особи, які умисно перешкоджали спадкодавцю скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт. Не мають права на спадкування за законом батьки після дитини, щодо якої вони були

позбавлені батьківства і їхні права не були поновлені на час відкриття спадщини, а також батьки (усиновлювачі) та повнолітні діти (усиновлені), інші особи, які ухилялися від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця, якщо ця обставина встановлена судом.

Чинне цивільне законодавство передбачає, що спадкування здійснюється за заповітом або за законом. Якщо фізична особа склала заповіт, таким чином розпорядившись своєю власністю на випадок смерті, і не скасувала його, то у разі її смерті спадкування здійснюється за заповітом, який є останньою волею спадкодавця. Це підтверджується статтею 1223 ЦК України, яка залишає право на спадкування спадкоємцям за законом лише за відсутності заповіту або повного чи часткового визнання заповіту недійсним, неприйняття спадщини спадкоємцем за заповітом, усунення від права на спадкування спадкоємця за заповітом, неохоплення заповітом усієї спадщини.

При спадкуванні за законом майно переходить до зазначених у законі спадкоємців відповідно до встановленої черговості. Цивільне законодавство встановлює п'ять черг спадкоємців за законом. У першу чергу право на спадкування за законом мають діти спадкодавця, у тому числі і народжені після його смерті, батьки померлого, той з подружжя, який його пережив. До другої черги спадкоємців за законом законодавець відносить рідних братів та сестер спадкодавця, його бабу та діда. У третю чергу право на спадкування за законом мають рідні дядько та тітка спадкодавця. Особи, які проживали із спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до відкриття спадщини, віднесені до спадкоємців, які мають право на спадкування у четверту чергу. У п'яту чергу право на спадкування за законом одержують утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї, а також інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно. Онуки (правнуки), прабаба, прадід, племінники спадкодавця не включаються до складу жодної з черг спадкоємців за законом. Вищезазначені особи є спадкоємцями за законом, якщо на момент відкриття спадщини немає в живих того родича, який був би спадкоємцем. Вони спадкують ту частку, яка б йому належала, якби він був живий. Таке спадкування є спадкуванням по праву представлення.

Однак законодавець надає можливість зміни черговості одержання права на спадкування шляхом укладення та нотаріального посвідчення договору між заінтересованими спадкоємцями. Такий договір має бути

укладений після відкриття спадщини і не повинен порушувати прав спадкоємця, який не бере в ньому участі, та спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку спадщини.

Спадкоємець за законом має право відмовитися від прийняття спадщини на користь одного або кількох спадкоємців за законом незалежно від черги.

Якщо спадщину прийняло кілька спадкоємців, свідоцтво про право на спадщину видається кожному спадкоємцю окремо з визначенням його частки в спадковому майні. Видача свідоцтва про право на спадщину спадкоємцям, які прийняли спадщину, строком не обмежена.

Статтею 1221 Цивільного Кодексу України передбачено, що місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Таким місцем вважається певний населений пункт - село, місто, а не країна, область або район, де знаходиться певний населений пункт. Довідка про місце проживання спадкодавця підтверджує місце відкриття спадщини. Якщо таку довідку неможливо одержати, факт останнього місця проживання спадкодавця у конкретному населеному пункті встановлюється у судовому порядку.

Отже, значення спадкування полягає в тому, що кожному члену суспільства повинна бути гарантована можливість жити і працювати зі свідомістю його, що після його смерті все придбане їм при житті, втілене в матеріальних і духовних благах з обтяженням, близьким йому людям.

Проведення цього забезпечує інтереси як самого спадкодавця і його спадкоємців, так і третіх осіб (боржників, кредиторів, податкових органів), для яких смерть спадкодавця може спричинити ті чи інші наслідки.

Науковий керівник: Гордєєва Ольга Іллівна, викладач вищої категорії, викладач-методист, Харківський Державний автомобільно-дорожній коледж

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

Гуйван Петро Дмитрович

*професор Полтавського інституту бізнесу, кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України*

Керуючись загальними цивілізаційними засадами справедливості, національна правова система намагається всіляко сприяти захистові порушеного суб'єктивного права особи. В площині судового захисту шляхом застосування компетентним юрисдикційним органом засобів державного примусу подібна позиція проявляється у наданні можливості його отримати, навіть коли носій порушеного права пред'явив позовне домагання після спливу встановленого для цього строку – позовної давності. Такий підхід зафіксовано у частині 5 статті 267 Цивільного кодексу України, яка вказує на необхідність судового захисту будь-якого порушеного права за умови поважного пропуску позовної давності.

З цього слідує, що суд повинен з'ясувати причини пропуску давнісного строку за всіма вимогами управненої особи та, у випадку визнання причин пропуску позовної давності поважними, здійснити повноваження щодо захисту цивільного права. Таким чином, відновлення давності відбувається не автоматично, а лише після прийняття судом відповідного рішення щодо оцінки поважності не вчинення дій з реалізації матеріального права на позов саме упродовж перебігу конкретного давнісного строку. Якщо певна юридично значима обставина негативно вплинула на можливість кредитора звернутися до суду, то цілком справедливо, що відбудеться відновлення позовної давності.

Власне, в цивілістичній літературі немає різнобачень з приводу того, що термін «відновлення позовної давності» є умовним, і саме в такій іпостасі він має використовуватися при правозастосуванні. Дійсно, він не містить у собі того змісту, який стосується зміни порядку обчислення строку. Результативність даного механізму полягає у отриманні правоволодільцем можливості державного захисту свого права, коли його домагання пред'явлене після закінчення встановлених строків, але такий пропуск відбувся за поважних обставин. Мова йде не про відновлення пропущеного строку, а про відновлення механізму судового захисту, який мав би застосовуватися при своєчасному зверненні до суду. Тож,

коментована термінологія застосовується радше для зручності практичного застосування певного юридичного механізму, сутність якого викладена в главі 19 ЦКУ. Отже, аби не припуститися методологічної помилки, неприпустимо вести мову про подовження позовної давності або встановлення нового строку.

Питанням обґрунтованості судових рішень стосовно відновлення давності, а також щодо меж дискреційних повноважень правозастосовного органу в частині оцінювання конкретних зовнішніх та внутрішніх факторів як поважних, присвячені численні наукові праці. Однак, науковці здійснювали виключно загальний аналіз вказаної проблематики. В той же час, недослідженими залишаються питання щодо можливості та необхідності відновлення права на судовий захист у таких специфічних ситуаціях, коли пропуск позовної давності відбувся внаслідок дій суду, в результаті відновлення попередньо неправомірно припиненого права, при скасуванні судового наказу тощо. Дані аспекти застосування досліджуваного інституту мають набути конкретики і надалі отримати відображення у чинному цивільному законодавстві, бо наразі правове регулювання в цій царині значною мірою віддане на відкуп суддівському розсуду. А він, слід визнати, не маючи ніякого нормативного підґрунтя, не може слугувати досягненню одноманітності та визначеності судівництва.

Перебіг позовної давності починається від дня, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про порушення свого права. За одним і тим же простроченим зобов'язанням може відбуватися лише один перебіг позовної давності. Припиняється цей перебіг після закінчення позовної давності. Взагалі на протязі перебігу позовної давності може існувати багато обставин різного характеру, які впливали на здатність позивача захистити своє право в судовому порядку. Але далеко не всі з них повинні кваліфікуватися як такі, що потягли пропуск давнісного строку. Як правильно вказувалося у цивілістичній літературі, при відновленні пропущеної позовної давності суттєвим юридичним фактом для застосування судом положень відповідної норми є поважність причин її пропуску, а оскільки переліку таких обставин закон не містить і з зрозумілих причин не може містити, мова йде про використання судом своїх дискреційних повноважень шляхом приведення в дію правової норми так званих бланкетних юридичних фактів [1, с. 6]. Проте, на відміну від загальноновживаної бланкетності, в даному випадку прийняті до

уваги судом обставини є такими лише з огляду на відповідну суб'єктивну їх оцінку правозастосовним органом. Відтак, стаття 267 ЦКУ відсилає не до конкретних положень іншого акту, а до абстрактного кола факторів, що можуть вплинути на можливість особи своєчасно реалізувати своє право на судовий захист. Ці фактори підлягають оцінці з різних боків, в тому числі і щодо впливу їх тривалості на пропуск давнісного строку.

Фактори, що впливають на відновлення позовної давності, як і при її зупиненні, повинні мати об'єктивний характер, що унеможливорює пред'явлення позову [2, с. 23]. Але, на відміну від тих, що тягнуть зупинення давнісного строку, вказані обставини не входять до переліку, передбаченого законом. Тому їх поважність має оцінювати правозастосовний орган і лише після цього вони набувають практичного значення. Вони можуть не мати надзвичайного характеру, не входять до вичерпного законодавчо встановленого переліку, але все ж перешкоджають пред'явленню позову. При цьому визнання їх судом поважними залежить від конкретних ситуативних факторів. Зокрема, поважною обставиною може бути прийняття судового рішення, яким цивільне право, що порушене, визнане належним певній особі. Наприклад, між сторонами розглядався спір про право власності на окреме нерухоме майно. Пред'явити вимоги до третіх осіб про захист права власності чи про виконання зобов'язань, що виникли з реалізації повноважень власника можна лише тоді, коли саме право власності буде встановленим. За час розгляду судового спору про право власності перебіг позовної давності за вимогами до третіх осіб, що витікають з права власності, може скінчитися. Отже, прийняття відповідного судового рішення є підставою для відновлення позовної давності при подачі позову власником майна до осіб, що порушують це право чи неналежно виконують зобов'язання щодо даного майна.

В даному контексті непересічним є питання, чи може суд відновити давність без заяви позивача? На нашу думку, відповідь на нього має бути позитивною, і ось чому. Як вказує Кодекс, правозастосовний орган не вправі самостійно виносити на розгляд питання про застосування позовної давності, допоки заяву про це не зробить сторона у спорі. Але, коли така заява буде зроблена, суд не просто може, а мусить провести судове дослідження питання про давність, причому не лише з урахуванням аргументів, викладених в заяві про її застосування, а й усіх інших, що

мають відношення до суті даного питання. Позивач же з різних причин може не зробити заяви про відновлення давнісного строку. Якщо, незважаючи на це, обставини, що посвідчують поважність пропуску будуть доведені при розгляді матеріалів справи, суд не вправі їх не врахувати. Коли при розгляді буде встановлено, що позовна давність щодо заявлених вимог повністю або частково пропущена, суд має з'ясувати обставини щодо поважності такого пропуску та за необхідності захистити порушене право. Однак, ще до відображення цих фактів в рішенні по справі у якості обґрунтування причини для відновлення строку давності суд обов'язково повинен винести дане питання у своєму засіданні на розгляд. Адже, може статися, що відповідач володіє доказами, що спростовують певні факти. Втім, в будь-якому разі правозастосовний орган для встановлення причин впливу позовної давності, їх поважності та впливу на пропуск давнісного строку не збирає, а лише оцінює надані сторонами та іншими особами відповідні докази. Відтак за наявності наданих сторонами доказів, які посвідчують обставини, що впливали на пропуск позовної давності, суд повинен оцінити їх поважність, навіть за відсутності клопотання позивача про відновлення давності, адже законодавство не пов'язує необхідність захисту права після збігу позовної давності з наявністю відповідної заяви.

Отже, законодавство України надає судовим органам можливість відновлення позовної давності, якщо причини її пропуску будуть визнані поважними. При цьому слід повторити, що насправді відновлюється не якийсь строк, а можливість судового захисту порушеного права, незважаючи на неналежну реалізацію позовного домагання – несвоєчасне пред'явлення позову і припинення матеріального права на позов в зв'язку з цим. В цьому і полягає головна відмінність між відновленням давності (повторимо, це умовна назва даного явища) і судовим визнанням давності такою, що не спливла. В літературі вказувалося, що відновлення давнісного строку є правом суду, а не його обов'язком [3, с. 14]. Проте норма закону вказує: за таких умов порушене право *підлягає захисту*. Фраза «підлягає захисту» не залишає можливості для подвійного тлумачення змісту даної норми: правозастосовний орган повинен відновити можливість захисту права. Автори коментованої теорії помилково зводять відновлення права на захист до повноваження суду щодо оцінки поважності обставин, що потягли пропуск давнісного строку.

Суд може визнати їх такими, а може й не зробити цього. Від результату оцінки дійсно залежить можливість відновлення, проте, якщо обставини є поважними, юрисдикційний орган не вправі залишити порушене суб'єктивне право без захисту. Звідси висновок: суд не тільки може, але й зобов'язаний захистити цивільне право, щодо якого з поважних причин збіг давнісний строк. Позиція про те, що захист порушеного права у разі поважного пропуску позовної давності є обов'язком юрисдикційного органу, вже мала місце в нашій цивілістичній літературі [4, с. 21].

Література:

1. Красавчиков О.А. Теория юридических фактов в советском гражданском праве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Свердловск, 1950. 14 с.
2. Ринг М.П. Восстановление сроков исковой давности. Учен. Записки/ Ученые труды ВИЮН. М., 1961. Вып.12. С. 22-45.
3. Головкин А.А. Действие исковой давности в советском гражданском праве: автореф. дис. .... канд. юрид. наук. Харьков, 1953. 14 с.
4. Ринг М.П. Исковая давность в новом Гражданском кодексе РСФСР. Советская юстиция. 1964. №19. С. 18-23.

КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ЩОДО ФОРМИ ЗАПОВІДАЛЬНИХ РОЗПОРЯДЖЕНЬ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Кернична Софія Ярославівна

докторантка, кафедра міжнародного приватного права, Факультет права і адміністрації Ягеллонського Університету, м. Краків, Польща

В більшості держав-членів Європейського Союзу спадкові розпорядження підлягають певним формальним вимогам. Колізійні норми щодо визнання дійсними заповітів і спільних заповітів відносно форми було гармонізовано в більшості держав-членів Європейського Союзу (за винятком Болгарії, Кіпру, Чехії, Угорщини, Італії, Латвії, Литви, Мальти, Португалії, Румунії і Словаччини). Гаазька конвенція від 5 жовтня 1961 р. [1] стосується колізії законів щодо форми заповідальних розпоряджень,

зокрема заповітів та спільних заповітів, але не стосується спадкових договорів. Відповідно до ст. 1 Гаазької Конвенції від 5 жовтня 1961 р. дійсність щодо форми заповідальних розпоряджень є упривілейована альтернативним відсиланням до різних правових порядків: заповідальне розпорядження є дійсне щодо форми, якщо вона відповідає внутрішньому законодавству: а) місця, де спадкодавець склав розпорядження; б) громадянства спадкодавця на момент складення розпорядження або на момент смерті; в) постійного місця проживання спадкодавця на момент складення заповіту або на момент смерті; г) звичайного місця проживання спадкодавця на момент складення заповіту або на момент смерті; г) що стосується нерухомого майна – місця його знаходження. Всі колізійні норми відсилають до внутрішнього законодавства, виключаючи *renvoi* (згідно теорії *renvoi* колізійні норми повинні бути зрозумілими в такий спосіб, що інкорпорують не лише внутрішнє законодавство іншої держави, але також її колізійні норми [2]). Така ж модель визначення законодавства застосовується при з'ясуванні яке законодавство належить застосовувати до скасування заповіту. Скасування заповіту є дійсним, якщо форма відповідає законодавству, відповідно до якого скасовуване заповідальне розпорядження було дійсним (ст. 2 Гаазької конвенції). Більшість держав-членів ЄС, які не є сторонами згаданої Гаазької конвенції, сприяють збереженню дійсності заповідальних розпоряджень, застосовуючи подібні техніки багаторазових альтернативних колізійних прив'язок [3, с. 584].

В Проекті спадкового регламенту від 14 жовтня 2009 року [4] не було жодної згадки щодо формальної дійсності, що виразно показує зміст ст. 19 Проекту спадкового регламенту, зокрема пункт к ч. 2 ст. 19 Проекту спадкового регламенту, відповідно до якого зі сфери дії застосовуваного законодавства було виключено дійсність розпоряджень на випадок смерті щодо їх форми. В пояснювальному меморандумі до Проекту припускається, що часткова гармонізація, досягнута Гаазькою конвенцією від 1961 р., є достатньою. Автори Коментаря до Проекту Регламенту з Інституту Макса Планка в Гамбурзі [5, с. 622] не погоджуються з таким твердженням. Вони аргументують, що Гаазька конвенція не застосовується у всіх державах-членах ЄС. Наголошено на тому, що не буде обґрунтованим прийняття загальної колізійної норми щодо спадкування, оминаючи важливу з практичної точки зору сферу заповідальних розпоряджень разом з їх формальною дійсністю. Авторами Коментаря було

запропоновано, щоб до Гаазької конвенції від 1961 року приєдналися держави-члени Європейського Союзу, які до цього часу не були сторонами цієї конвенції. На думку авторів Коментаря, Спадковий регламент повинен містити власні норми щодо законодавства, що застосовується для оцінки формальної дійсності заповідальних розпоряджень. Запропоновано додати ст. 18 b, яка була б віддзеркаленням положень Гаазької конвенції з певними модифікаціями, що полягали насамперед в тому, що формальні приписи повинні відноситись не лише до формальної дійсності заповітів, але загалом поширюватися на усі види заповідальних розпоряджень (*testamentary disposition*) [5, с. 622-623], тобто також на спільні заповіти і на спадкові договори. Крім того запропоновано додати до переліку, який містяться у ст. 1 Гаазької конвенції додаткову колізійну прив'язку: законодавство держави, яке застосовується до спадкової справи, а також законодавство, яке могло б застосовуватися до спадкової справи в момент складення розпорядження. Таке відсилання до актуального законодавства, тобто «застосовуваного», а також до гіпотетичного спадкового статуту розширює перелік, зазначений у ст. 1 Гаазької конвенції. Одна з найважливіших пропозицій авторів коментаря з Інституту Макса Планка в Гамбургу відноситься до поняття „*valid as regards form*” (тобто до форми заповіту), що міститься в ст. 1 Гаазької Конвенції. Оскільки спільні заповіти та спадкові договори не є допустимими у всіх правових системах держав-членів ЄС (в деяких правових системах вони вважаються недійсними з огляду на нелегітимне обмеження свободи спадкування), незрозумілим для авторів було як ці заборони щодо складання окремих заповідальних розпоряджень повинні бути охарактеризовані, а зокрема, чи вони впливають на формальну чи матеріальну дійсність розпорядження, чи належить їх розуміти в залежності від мети заборони [5, с. 623]. В цьому контексті було наголошено, що в законодавстві ЄС повинно чітко вказуватися, що заборона окремих заповідальних розпоряджень завжди буде питанням формальної дійсності [3, с. 585-586]. Запропоновано додати до проекту Спадкового регламенту ст. 18 b ч. 3, в якій перелічено питання, які впливають на формальну дійсність заповіту, а саме: положення, що обмежують допустимі форми заповідальних розпоряджень з огляду на вік, громадянство або інші особисті якості спадкодавця; характеристики, які повинні бути притаманні свідкам для дійсності заповідального розпорядження; заборони щодо складання окремих видів заповідальних

розпоряджень [5, с. 620-621]. Крім того авторами коментаря Інституту Макса Планка запропоновано, щоб в ст. 18 б ч. 2 подібно як в ст. 2 Гаазької конвенції положення, що стосуються форми заповідальних розпоряджень, застосовувалися також до розпоряджень, які скасовуватимуть раніше складені заповідальні розпорядження *mortis causa* з тим, щоб розпорядження, яке скасовує дію заповідального розпорядження, повинне бути дійсне щодо форми відповідно до законодавства, на підставі якого дійсним було заповідальне розпорядження, що скасовується [5, с. 620].

Більшість пропозицій авторів Інституту Макса Планка в Гамбурзі було враховано при приготуванні остаточного тексту Спадкового регламенту Європейського Союзу [6]. Стаття 27 Спадкового регламенту під назвою «Формальна дійсність письмових розпоряджень на випадок смерті» містить положення щодо оцінки дійсності заповідальних розпоряджень. Відповідно до ст. 27 ч. 1 Спадкового регламенту розпорядження *mortis causa* вважається дійсним щодо форми, якщо його форма відповідає законодавству: а) держави, в якій складено розпорядження або укладено договір щодо спадщини; б) держави, громадянином якої був спадкодавець або хоча б одна з осіб, якої стосується договір, в момент складення розпорядження або в момент смерті; с) держави, в якій спадкодавець або хоча б одна особа, до спадкування після якої стосується договір щодо спадкування, мали місце постійного проживання або в момент складення розпорядження чи укладення договору, або в момент смерті; d) держави, в якій спадкодавець або хоча б одна особа, до спадкування після якої стосується договір щодо спадщини, мали місце «звичайного проживання» або в момент складення розпорядження чи в момент складення договору, або в момент смерті; е) щодо нерухомого майна – законодавства держави, в якій знаходиться нерухоме майно.

Крім того, варто зазначити, що усні розпорядження на випадок смерті виключено зі сфери застосування Спадкового регламенту (ст. 1 ч. 2 літера f), а отже дійсність щодо форми усних розпоряджень в державах-членах Європейського Союзу, що є сторонами Гаазької Конвенції з 1961 року, буде оцінюватися відповідно до положень цієї конвенції.

Література:

1. Гаазька конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 5.10.1961 р. [Електронний ресурс] // Hague Conference on Private

International Law: [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://assets.hcch.net/docs/d1bc7e22-3e75-4cbd-95ef-4b07f3f0213f.pdf>

2. Ernest G. Lorenzen. The Renvoi Doctrine in the Conflict of Laws – Meaning of “The Law of A country”, „27 Yale L.J.”, 509, 511 (1918).

3. A. Dutta. Succession and Wills in the Conflict of Laws on the Eve of Europeanisation // *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht.* – 2009. – № 73. – С. 547 – 606.

4. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession [Електронний ресурс] // EUR-Lex [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009PC0154&from=EN>

5. Basedow J. et al. Comments on the European Commission’s Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate // *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht.* – 2010. – № 74. – С. 522 – 720.

6. Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession [Електронний ресурс] // EUR-Lex [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0650&from=EN>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ З ПОСВІДЧЕННЯ ДОГОВОРІВ ТА ЗАСВІДЧЕННЯ ПІДПИСІВ НА ДОКУМЕНТАХ В АСПЕКТІ ВІДЧУЖЕННЯ ЧАСТКИ В СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ

Кияниця Ліна Володимирівна

аспірант Інституту держави і права ім. В.М. Корецького

На сьогоднішній день існує яскравий приклад підміни поняття здійснення нотаріусом функції з гарантування захисту прав учасників цивільних правовідносин, а саме неповної участі нотаріуса в оформленні

документів щодо переходу права власності. Мова йде про закріплення в законодавстві обов'язкового вчинення нотаріальної дії з засвідчення підписів відчужувача і набувача на акті приймання-передачі частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю чи з додатковою відповідальністю, натомість обов'язкового вчинення нотаріальної дії з посвідчення договору відчуження частки в статутному капіталі. Визначено, що одним із документів, що подаються для державної реєстрації змін до відомостей про склад учасників товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю є акт приймання-передачі частки (частини частки) у статутному капіталі товариства, справжність підписів на такому документі засвідчується нотаріально [1].

Яким же чином розмежовуються ці два поняття, так при нотаріальному посвідченні нотаріуси перевіряють, чи відповідає зміст посвідчуваної ними угоди вимогам закону і дійсним намірам сторін [2], тоді як засвідчуючи справжність підпису нотаріус підтверджує, що підпис зроблено певною особою, але при цьому нотаріус не посвідчує факти, викладені у документі [2].

Як відзначено науковцями, особливе значення нотаріального посвідчення договорів полягає у тому, що договір набуває офіційного статусу, оскільки пов'язується із нотаріальною процесуальною формою. Після нотаріального посвідчення він підпадає під державну охорону, тобто має більшу гарантованість та стабільність завдяки тому, що при його посвідченні нотаріус перевіряє правоздатність та дієздатність юридичних і фізичних осіб, роз'яснює їм їхні права та обов'язки, сутність правочину та наслідки вчинюваної нотаріальної дії, тим самим зменшується ризик цих осіб бути обманутими, що дає можливість громадянам вільно розпоряджатися своїми майновими правами. Переваги нотаріальної форми посвідчення договорів полягають і в тому, що нотаріус зобов'язаний перевіряти їх законність, чи не суперечать їх умови інтересам сторін, суспільства, держави в цілому [3, с. 664].

Порівняємо при цьому випадок засвідчення підписів на акті приймання-передачі і посвідчення нотаріусом договору відчуження частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю чи з додатковою відповідальністю.

В разі засвідчення підписів на акті приймання-передачі засвідчуються лише підписи осіб, що звертаються до нотаріуса, а саме

попереднього учасника товариства та нового учасника. При цьому нотаріус виступає начебто в ролі стороннього спостерігача, який просто фіксує, що саме ця особа підписала документ, а не інша, і не має повноважень по перевірці дотримання жодних вимог законодавства щодо укладення самого договору відчуження.

В разі ж посвідчення договору нотаріус виступає в зовсім іншій ролі – він повинен перевірити відповідність договору закону та дійсним намірам сторін. При посвідченні договору відчуження нотаріус перевіряє належність особі частки в статутному капіталі, а також виконання передбачених законодавством вимог до правочину, в тому числі вимогу щодо переважного права купівлі частки в статутному капіталі інших учасників товариства, щодо внесення в повному обсязі частки до статутного капіталу учасником, який здійснює відчуження, вимоги сімейного законодавства щодо надання згоди подружжя на відчуження частки в статутному капіталі, набутої в спільну сумісну власність подружжя, чи на придбання такої частки.

Так відповідно до законодавства невиконання такої вимоги як повідомлення інших учасників про наступний продаж може мати наслідком оспорювання договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі та переведення прав покупця (покупців) на інших учасників товариства, в результаті чого будуть порушені як права інших учасників товариства, так і покупця, який може зазнати матеріальних збитків.

Оскільки дружина, чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її, його згоди [4], при відчуженні частки, що є спільною сумісною власністю подружжя чи набуття частки в спільну сумісну власність подружжя, наслідком укладення договору без надання на це згоди іншого з подружжя, може стати визнання договору недійсним, що в свою чергу призведе до порушення прав учасників договору.

Таким чином існує оманливе відчуття гарантованості захисту переходу права власності на частку в статутному капіталі, оскільки для здійснення реєстрації змін до складу учасників товариства з обмеженою відповідальністю чи з додатковою відповідальністю законом передбачено обов'язкове нотаріальне засвідчення підписів на акті приймання-передачі частки у статутному капіталі товариства. Але цей захист зводиться лише до фіксування переходу частки від попереднього учасника до нового учасника, і не гарантує безспірності такого переходу, оскільки нотаріус, як

вже зазначено вище, не може переконатися в дотриманні всіх вимог законодавства для такого переходу.

Можна визначити, що створюється небезпечний прецедент закріплення в законодавстві участі нотаріуса в оформленні похідного документа – акта приймання-передачі, коли, насправді, є необхідність такого закріплення щодо основного документа – договору відчуження.

Література:

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон від 15.05.2003 № 755-IV // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 12.10.2019).
2. Про нотаріат: Закон від 02.09.1993 № 3425-ХІІ // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення: 12.10.2019).
3. Теорія нотаріального процесу: Науково-практичний посібник / за заг. ред. С. Я. Фурси. Київ: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. 920 с.
4. Сімейний кодекс України: Закон від 10.01.2002 № 2947-ІІІ // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 12.10.2019).

Науковий керівник: Фурса Світлана Ярославівна, доктор юридичних наук, професор, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ СІМ'ЯМ

Мороз Олена Володимирівна

*студентка 2 курсу СВО магістр, історико-юридичного факультету
Херсонського державного університету, м. Херсон, Україна*

Сім'я – одна із найбільших цінностей, створена людством за період свого існування. Жодна нація, жодне історичне суспільство не обходиться без сім'ї. Молоде подружжя, створюючи свою сім'ю, намагається відтворити в житті свої ідеальні моделі сімейного життя. Проте не завжди все виходить легко і без труднощів, безумовно виникають проблеми, що

потребують уваги з боку механізмів соціальної політики держави. Основними проблемами молодих сімей вважають матеріальні (низькі заробітні плати, відсутність житла); психологічні (відсутність взаєморозуміння, поваги та неправильний розподіл сімейних ролей); соціальні (відсутність правил внутрішнього розпорядку сім'ї, моральних та духовних цінностей); юридичні (незнання своїх прав, обов'язків та законів, що стосуються сімейного життя).

Соціальний захист малозабезпечених сімей як форма соціальної роботи є необхідною складовою діяльності держави відносно суспільства. Такий захист можливий лише за умов наявності ефективної нормативно-правової бази, а також структури органів влади всіх рівнів, що являють собою базові компоненти ефективного державного впливу на демографічні процеси, на розвиток інституту сім'ї зокрема.

Конституційні норми забезпечують здійснення державою охорони материнства, дитинства, батьківства (ст. 51 Конституції України), що безпосередньо пов'язано з процесом народження дітей [1]. Це доводить, що держава визнає важливу роль сім'ї в функціонуванні та розвитку суспільства і в сталості демографічного розвитку, що вимагає розроблення й реалізації засад демографічної політики, ядром якої має стати сім'я.

Інші важливі питання, такі як механізми заохочування сімей народжувати бажану кількість дітей, інструменти моральної та матеріальної підтримки сімей із дітьми, сприятливі для сім'ї умови праці, забезпечення можливості жінкам поєднувати материнство з працею, лише частково розкриваються в ст. 24 Основного Закону, присвяченій гендерній рівності чоловіків і жінок [1].

Нормативно-правова база здійснення державної підтримки сім'ї складається з низки Законів України, а також підзаконних актів, серед яких постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» [2], «Про затвердження Загального положення про центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді» [64] та ін.

Підсумовуючи наведене вище, робимо висновок про те, що соціальний захист малозабезпечених сімей як форма соціальної роботи є необхідною складовою діяльності держави відносно суспільства.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96 – ВР (останні зміни 21.02.2019) / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб): Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2013 року № 896 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2013. № 896.
3. Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 року № 573 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник Верховної Ради України*. 2013. № 573.

ВСТАНОВЛЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Савицька Анжела Володимирівна
студентка 2 курсу СВО магістр, історико-юридичного факультету
Херсонського державного університету, м. Херсон, Україна

Україна, проголосивши курс на євроінтеграцію, визначила стратегічну мету – «досягнення європейських стандартів життя» [1], отже і забезпечення основних державних соціальних стандартів та гарантій на рівні країн Європейського Союзу (ЄС). Однією з таких гарантій є мінімальна заробітна плата, яка застосовується як в Україні, так і в переважній більшості країн ЄС.

З 01.01.2017 р. в Україні відбулось різке підвищення розміру зазначеної соціальної гарантії та зміна змісту самого поняття «мінімальна заробітна плата», що спричинило чисельні дискусії щодо доцільності ухвалення такого рішення і його наслідків на низку соціально-економічних показників.

Підвищення з 01.01.2017 р. мінімальної заробітної плати до 3200 грн можна назвати індексацією цієї соціальної гарантії, а вже сьогодні, від 01.01.2019 р. мінімальна заробітна плата зросла до 4173 грн. Такий крок

Уряду, незважаючи на масштабну критику цього рішення, є виправданим із точки зору соціального захисту працівників з найнижчою оплатою праці.

Високий рівень бідності, у тому числі й серед працюючого населення, та значна частка соціальних трансфертів у структурі доходів громадян теж зумовлювали необхідність вищевказаного рішення, адже підвищення мінімальної заробітної плати є значно продуктивнішим методом боротьби з бідністю, ніж різноманітні форми соціальної допомоги.

Крім того, мінімальна заробітна плата в Україні, навіть після підвищення, залишається однією з найнижчих в Європі. Її купівельна спроможність є набагато нижчою, ніж в інших країнах. Так, за мінімальну заробітну плату в Україні можна купити 58 «борщових наборів», у Польщі – 185, а у Великій Британії – 230.

Найвищий рівень заробітної плати серед Європейських країн зафіксовано в Люксембурзі, Монако, Бельгії, Ірландії та Нідерландах, що відповідає рівню економічно-соціального розвитку цих країн і свідчить про реалізацію у них концепту гідної праці в частині її оплати. Найменш захищеними цією соціальною гарантією є наймані працівники Молдови. На початок 2017 р. мінімальна заробітна плата в цій країні становила 99 євро (у 2015 р. – 79 євро). Найнижчим у цій країні, порівняно з іншими країнами ЄС, є й обсяг ВВП на душу населення (у 2015 р. – 1851,2 дол. США). В Україні аналогічний показник становив 2115,0 дол. США, а мінімальна заробітна плата у 2015 р. – 51 євро.

Порівнюючи наведені вище показники, а саме ВВП на душу населення можна стверджувати, що підвищення мінімального рівня заробітної плати в Україні доцільно було здійснювати поступово (наприклад щоквартально) протягом попередніх двох років на 10–15 %, адже чим коротший інтервал між термінами коригування, тим більше зміна мінімальної заробітної плати буде відповідати зміні чинників, які на неї впливають [2, с. 106-109].

Як підсумок, зазначимо, що розмір мінімальної заробітної плати в Україні залишається одним із найнижчих серед країн ЄС. Це є однією із причин, які виправдовують різке підвищення у 2017 р. мінімальної заробітної плати в Україні.

Література:

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 5 від 12.01.2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 05.10.2019).
2. Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз (Україна та країни ЄС) : монографія / А.М. Колот, Г.Т. Куліков, О.М. Поплавська [та ін.] ; за заг. ред. А.М. Колота, Г.Т. Кулікова. – К. : КНЕУ, 2008. 274 с.

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ У ДЕРЖАВАХ КАВКАЗУ

Акімов Михайло Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (або Стамбульська конвенція) від 11 травня 2011 року, однієї з держав-розробниць якої виступила Україна, обумовила внесення істотних змін до чинного вітчизняного законодавства. Природно, що саме по собі суспільно небезпечне явище, що ним є домашнє насильство, порушує (або ставить під загрозу порушення) права людини у багатьох сферах. Відтак вкрай важливим є створення комплексного механізму запобігання та протидію зазначеному феномену.

Поряд із законодавчими актами (Кримінальним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, законами «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків») важливим елементом вказаного механізму повинно стати врахування досвіду і впровадження позитивних напрацювань іноземних держав, у першу чергу європейських та пострадянських. Це дозволить не тільки уникнути раніше допущених за кордоном помилок, а й оптимізувати обізнаність працівників правоохоронних органів щодо найбільш ефективних способів застосування цих нових механізмів (інструментів) та повноважень, спонукатиме їх до широкої співпраці з іншими органами державної влади, неурядовими організаціями, а структури громадянського суспільства та широкі верстви населення – до більш активної взаємодії з правоохоронцями.

Зокрема, в *Азербайджані* Закон «Про запобігання домашньому насильству» був прийнятий ще у 2010 році. Його принциповими положеннями є:

- забезпечення реалізації основних конституційних прав та свобод громадян;
- заборона дискримінації стосовно жінок;
- неприпустимість втручання в особисте та сімейне життя за виключенням передбачених законом випадків;
- забезпечення конфіденційності з метою захисту особистого та сімейного життя;
- відновлення прав осіб, які постраждали від домашнього насильства;
- взаємодія органів державної влади та неурядових організацій у сфері запобігання домашньому насильству.

Слід зазначити, що обов'язковою умовою розгляду скарги про домашнє насильство в Азербайджані є відповідне бажання жертви або її законного представника (якщо вчинене не містить ознак складу злочину).

Компетентні державні органи зобов'язані:

- надати жертві домашнього насильства невідкладну медичну допомогу, тимчасове місце проживання у центрі піклування, одяг та харчування за кошти державного бюджету, а також передати інформацію про таку особу відповідному органу виконавчої влади для організації курсу психологічної реабілітації;
- з'ясувати обставини, що призвели до домашнього насильства, та вжити заходів до їх усунення;
- забезпечити безпеку жертви з метою недопущення продовження домашнього насильства;
- роз'яснити членам сім'ї, які постраждали від домашнього насильства, їх права та обов'язки держави щодо їх забезпечення;
- надати допомогу для нормалізації стосунків між членами сім'ї;
- забезпечити реєстрацію кривдників із запобіжною метою та вжиття до них заходів виховного та психологічного впливу;
- прийняти у разі необхідності рішення щодо видачі охоронного припису.

Останній може бути виданий на короткий (до 30 днів) або довгий (від 30 до 180 днів) термін. У першому випадку кривднику забороняється

подальше вчинення актів насильства, вжиття заходів до встановлення місцезнаходження жертви чи здійснення інших дій, що можуть спричинити шкоду останній. У другому (окрім перерахованого) можуть бути передбачені обмеження у спілкуванні із неповнолітніми дітьми кривдника, використанні такою особою помешкання чи іншого нерухомого майна, умови відшкодування витрат на медичну та правову допомогу жертві домашнього насильства, застереження про кримінальну відповідальність за недотримання умов охоронного припису (на умовах відповідальності за невиконання рішення суду). Варто зауважити, що у разі, коли акт домашнього насильства не містить ознак складу злочину, проте порушує права та законні інтереси особи, відповідні органи влади виносять кривднику письмове попередження про неповторення такого чи подібного акту одночасно із короткостроковим охоронним приписом, і саме лише недотримання умов цих документів може бути підставою для винесення судом довгострокового припису (за потреби – з метою нерозголошення персональних даних чи в інтересах неповнолітніх осіб – слухання відбувається у закритому режимі). При цьому і письмове попередження, і охоронні приписи можуть бути оскаржені до суду (приписи – до вищої інстанції), що не зупиняє їх виконання.

Крім власне правових заходів запобігання та протидії домашньому насильству (розслідування відповідних випадків та притягнення винних до відповідальності), також передбачені заходи соціального (впровадження соціального захисту жертв домашнього насильства – надання тимчасового притулку, медичної допомоги тощо) та інформаційного (поширення обізнаності населення щодо негативних наслідків домашнього насильства, інші подібні освітні дії) характеру у рамках відповідних державних програм.

У **Вірменії** Закон «Про запобігання насильству в сім'ї, захист жертв насильства в сім'ї та відновлення миру в сім'ї» був прийнятий у 2017 році (як видно з назви, правове регулювання діяльності у цій сфері спрямоване радше на відновлення родинних стосунків, ніж на захист інтересів окремих осіб).

Принципами запобігання насильству в сім'ї визнаються:

- пріоритет безпеки та захисту жертв насильства в сім'ї;
- підтримка сім'ї як природної фундаментальної соціальної одиниці, зміцнення традиційних цінностей та відновлення миру в сім'ї;

- пріоритет кращих інтересів дитини;
- гарантованість рівних прав та захист дискримінації;
- доступ до правосуддя;
- конфіденційність відомостей про приватне та сімейне життя;
- взаємодія між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадянським суспільством.

У випадку насильства в сім'ї закон передбачає можливість застосування (за належного обґрунтування та на засадах пропорційності) таких заходів:

- попередження (виноситься органом поліції невідкладно у разі вчинення насильства в сім'ї вперше та за відсутності підстав для термінового втручання; містить вказівку на можливі правові наслідки повторення чи продовження насильства; доводиться кривднику під розпис, або шляхом поштового відправлення на адресу реєстрації чи електронну, або зміст повідомляється телефоном; може бути оскаржене до вищестоящего органу поліції у місячний термін або до суду; копія надсилається до відповідного центру підтримки для невідкладної пропозиції реабілітаційної програми);

- рішення про термінове втручання (приймається органом поліції для захисту життя та здоров'я члена сім'ї, якщо насильство вже вчинене і є ризик його повторення чи продовження або якщо насильство вчинене у межах року після попередження; термін чинності – до двадцяти днів, або – у разі розгляду судом справи щодо винесення охоронного припису – до постановлення рішення; передбачає негайне примусове видалення кривдника з місця проживання жертви із заборонаю повернення, відвідування місця роботи, навчання, дозвілля жертви, заборонаю наближатись до жертви на відстань, що гарантує особисту безпеку, чи контактувати з нею будь-яким способом, а також вилучення наявної у кривдника за законних підставах вогнепальної зброї. Цікаво відзначити, що з моменту оголошення рішення набуває чинності, і працівник поліції залишається у помешканні, поки кривдник не збере свої речі, та виходить звідти разом із ним. Підставою скасування рішення є досягнення примирення між кривдником та жертвою або порушення передбачених ним обмежень (із подальшим притягненням до відповідальності). Рішення може бути оскаржене до вищестоящего органу поліції у п'ятиденний термін або до суду, причому оскарження не зупиняє його виконання);

- винесення охоронного припису (здійснюється судом за позовом жертви насильства в сім'ї чи (за її згодою) центру підтримки, законних представників неповнолітньої чи неосудної особи, органів опіки чи піклування з метою захисту та попередження нових випадків насильства на не більше ніж шість місяців із можливістю продовження не більше ніж двічі на тримісячні терміни за наявності належного мотивування; включає заходи, аналогічні рішенню про термінове втручання, а також вимогу до кривдника відшкодувати витрати на спільних із жертвою дітей, заборону спілкуватись із останніми, обов'язок кривдника пройти реабілітаційну програму; суд, приймаючи рішення, повинен взяти до уваги можливість та вартість переміщення жертви до притулку і наявність у кривдника іншого місця проживання; порушення передбачених приписом є підставою для притягнення кривдника до відповідальності).

Закон окремо передбачає заходи примирення кривдника із жертвою насильства в сім'ї, зокрема, процедуру їх письмового погодження на проведення такого примирення у центрі підтримки, негайного припинення примирення за наявності підстав вважати, що жертва діє під примусом, неможливість примирення, якщо жертвою є неповнолітній або неосудна особа.

Грузія першою серед держав Кавказу прийняла у 2006 році Закон «Про запобігання домашньому насильству, захист та підтримку жертв домашнього насильства» (у 2009 році з урахуванням наявного досвіду застосування до нього були внесені зміни задля більшої гнучкості реагування на випадки домашнього насильства та ефективності захисту його жертв).

Принципами запобігання та протидії домашньому насильству визначені:

- рівність прав членів сім'ї;
- створення належних законодавчих гарантій захисту прав та свобод членів сім'ї, їх фізичної та психічної недоторканості;
- формування ефективних правових механізмів запобігання, виявлення та усунення домашнього насильства;
- забезпечення доступу до правосуддя жертв домашнього насильства;
- захист, підтримка та реабілітація жертв домашнього насильства;

- забезпечення співпраці між різноманітними органами (установами) з метою запобігання та протидії домашньому насильству.

Заходами захисту жертви та обмеження активності кривдника є:

- захисний припис (вноситься судом першої інстанції згідно правил адміністративного судочинства за позовом жертви, члена її сім'ї або її законного представника або (якщо жертвою є неповнолітній) органу опіки терміном до трьох місяців з можливістю продовження на такий самий період; скасовується у разі примирення сторін за їх спільним зверненням до суду; визначає захисні заходи щодо жертви; не застосовується за наявності підстав для кримінального переслідування кривдника);

- заборонний припис (вноситься компетентним працівником поліції, визначає невідкладні захисні заходи щодо жертви, підлягає затвердженню судом протягом доби).

Порушення умов захисного чи заборонного припису є підставою для притягнення кривдника до кримінальної відповідальності.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що різниця у законодавчому регулюванні запобігання та протидії домашньому насильству у державах Кавказу обумовлюється не тільки неоднаковим підходом до визначення та охорони соціальних цінностей. Свою роль відіграє і рівень активності інститутів громадянського суспільства та вплив політичних партій (владних і опозиційних). Тим не менше досвід використання правових механізмів у зазначеній сфері підлягає вивченню та аналізу в Україні з метою уникнення можливих помилок та впровадження корисних напрацювань.

ВПЛИВ ХРИСТИЯНСЬКИХ НОРМ НА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Троян Юрій Юрійович

студент магістратури юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Питання зв'язку християнських принципів із нормами кримінального права можна розглянути в кількох аспектах. Перший – це те, що християнство як релігія містить загальні засади формування відносин між суб'єктами соціального середовища і Богом, які

переносилися на міжособистісні відносини, що виникали між людьми і державою. Біблія стала підґрунтям для формування права в цілому уже тим, що вона надала основні засади, які втратили виключно релігійний характер і отримали правове значення у формі використання в якості підґрунтя для формування як права взагалі, так і окремих його інститутів. Другий аспект полягає у тому, що значне поширення постулатів християнства супроводжувалось їх прямим впровадженням до правових приписів [1, с. 18]. Право починає активно використовувати релігійні приписи, що в свою чергу дало можливість дослідникам стверджувати, що релігійні книги, в першу чергу Біблія, виступають безпосередніми джерелами права, оскільки приписи, які в них містяться, набувають схвалення з боку державних установ і за їх порушення до винних осіб застосовуються заходи юридичного характеру.

Релігієзнавці зазначають, що Біблія, крім релігійно-філософських та етичних принципів, історичних хронік тощо, містить юридичні кодекси та інші юридичні норми. Окрім того, біблійні норми містять теоретичні положення християнських засад, які віддзеркалені в самій Біблії, більшість принципів і положень збереглися та втілені в нормах кримінального законодавства України як справедливі й гуманні [2, с. 130-132.].

Також одним із основоположних принципів судочинства Біблія вважає присутність свідків у судовому процесі. Така вимога зафіксована і в десяти заповідях Мойсея: «Не свідчи неправдиво на свого ближнього!», і в Новому Заповіті: «Нікого не оскаржуйте фальшиво...». Аналіз Біблії свідчить, що вже у ті часи існували такі правові поняття, як умисел і необережність. Умисел у Старому Заповіті розуміється як намір: «А коли хто буде замишляти на ближнього свого, щоб забити його з хитрістю – візьмеш його від жертівника Мого на смерть». Для осіб, які вчинили кримінально карані діяння з необережності, приписувалося визначати спеціальні міста, де вони могли переховуватися від кровної помсти, оскільки переслідування таких злочинців не допускалось. Як обставина, що виключає злочинність діяння, у Старому Заповіті передбачена необхідна оборона. «Коли злодій буде зловлений в підкопі, і буде побитий так, що помре, то нема провини крові на тому, хто побив». У цій нормі йдеться про можливість перевищення меж необхідної оборони. Час скоєння злочину міг вплинути на спосіб захисту залежно від небезпеки

посягання. У Біблії є важливі положення про примусове призначення покарання та звернення при цьому до членів суспільства: «і будуть боятися, і більш вже не будуть робити серед себе такого, як та річ зла».

Одним із розділів теорії доказів у кримінальному процесі є вчення про презумпції. До них відносять кримінально-процесуальні та кримінально-правові презумпції. Їх значення полягає, насамперед, у визначенні обставин, які не підлягають доказуванню, та введенні критеріїв відносності доказів. Надзвичайно важливими є приписи про спокутування. Адже людина, яка завжди категорично переконана у своїй правоті й непогрішності, не спроможна критично і об'єктивно оцінювати свої вчинки і рішення і припускається помилок, не відчуваючи при цьому докорів сумління. Цінність християнської ідеї гріховності як раз і полягає в тому, що вона дозволяє людині (і зобов'язує її) усвідомити свій гріх, вину за вчинки, осмислити прагнення подолати його, очистити своє сумління від провини» [4, с. 416].

Дослідження впливу християнства на кримінальноправові заходи, що діяли на українських землях, здебільшого обмежується визначенням принципів відповідальності без детального дослідження характеру впливу таких базових положень, за якими визнається одночасно як релігійний, так і світський характер. Деякими з принципів розбудови інституту кримінальної відповідальності, які своїми коренями знаходяться в релігійній сфері, слід визнати принципи:

1) *ne bis in idem*, який забороняє покладати двічі відповідальність на одну і ту саму особу у зв'язку з вчиненням нею протиправного (гріховного) діяння: «Не помстись двічі за одне» (Наум. 1: 9);

2) принцип невідворотності покарання: «Як винуватий заслуговує на кару, то нехай суддя звелить простягнути його на землі й покарати перед очима всіх числом ударів до його провини. Сорок ударів може дати не більше...» (Втор. 25: 1-3);

3) мета покарання не зводиться виключно до кари: «Хіба ж мені смерть грішника мила, а не те, щоб він відвернувся від своєї поведінки та й жив?» (Єзек. 18: 23);

4) принцип особистої відповідальності людини: «Отці не повинні бути покарані смертю за дітей, а діти не повинні каратися смертю за отців: кожний повинен бути покараний смертю за свої вчинки» (Втор. 24: 16) [3].

Зазначені принципи відповідальності особи, яка допустила вчинення протиправних діянь, достатньо чітко визначені в дослідженнях науковців, які ставили за мету довести наявність впливу біблейських постулатів на формування кримінального законодавства.

Таким чином можна стверджувати, що християнська релігія, будучи морально-нормативною системою, справила вирішальний вплив на формування і реалізацію правових норм, в тому числі й кримінальних, адже в Біблії сформульовані основні заповіді, які визначають морально-етичні і водночас кримінально-правові норми християнства. Людина формує для себе норми поведінки, моралі, правові норми (позитивні норми) та певні християнські засади. І саме біблейні норми визначають загальнолюдську мораль.

Література:

1. Пирог Г. В. Ціннісна природа релігії (аксіологічний аналіз християнства): автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філос. наук: / Г. В. Пирог; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. – К., 2009. – С. 18.
2. Пастернак В. М. Вплив християнських засад на право та мораль / В. М. Пастернак // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 8. – С. 130–132.
3. Хавронюк М.І. Історія кримінального права європейських країн / М.І. Хавронюк. – Київ: Видавництво «Істина». – 2006.
4. Папаян Р. А. Христианские корни современного права. – М.: Издательство НОРМА, 2002. – 416 с.

Науковий керівник: Ухач Василь Зіновійович, кандидат юридичних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

**ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПОЗАБІРЖОВОГО РИНКУ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ
ІНСТРУМЕНТІВ УКРАЇНИ**

Антонишина Наталія Вікторівна

аспірант Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України

Позабіржовий ринок похідних фінансових інструментів здатен забезпечити динамічний розвиток фінансового сектору української економіки. Однак на сьогоднішній день відсутність чинного нормативно-правового регулювання підвищує рівень складності та ризикованості використання цих інструментів суб'єктами господарювання, особливо малими та середніми суб'єктами господарювання з невеликим початковим капіталом. Торгівля позабіржовими деривативами здатна реалізувати їхні інвестиційні плани а також розширити бізнесові можливості.

На європейських ринках фінансових інструментів чітко визначене співвідношення значущості та ризикованості ринків похідних фінансових інструментів, насамперед, позабіржового сегменту ринку деривативів, які стали поштовхом в стрімкому поширенні світової фінансово-економічної кризи 2008 року. Крім того, європейським законодавством врахована важливість впровадження інноваційного фінансового інструментарію для стимулювання зростання малого та середнього інвестора шляхом захисту прав дрібного інвестора та забезпечення сприятливого інвестиційного клімату. Зокрема, Директивою (ЄС) 2014/65/EU про ринки фінансових інструментів (MiFID II), Регламентом (ЄС) 600/2014 про ринки фінансових інструментів (MIFIR), Регламентом Європейського Парламенту та Радою від 04.07.2014 № 648/2012 про позабіржові похідні інструменти, центральних контрагентів і торгіві репозиторії (EMIR) передбачено: збільшення прозорості позабіржового ринку деривативів шляхом створення торгових репозиторіїв, створення нової торгової платформи (організованої торгової площадки (OTF)), полегшення доступу до капіталу для малих і середніх підприємств шляхом уведення ринку

SME Growth Market, посилення загальноєвропейського регуляторного спостереження і співробітництва між національними регуляторами [1].

Досвід розвитку позабіржового сегменту строкового ринку провідних країн переконує в необхідності привести нормативно-правову базу вітчизняного законодавства у відповідність до універсальних європейських принципів регулювання ринків позабіржових похідних фінансових інструментів. В рамках Угоди про асоціацію з ЄС Україна зобов'язана імплементувати європейське законодавство щодо ринків фінансових інструментів. Останнім часом законотворча ініціатива поживалась. Законопроект «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» (реєстраційний номер законопроекту №7055 доопрацьований від 19.06.2018 р.) не був прийнятий. Однією із причин його неприйняття є значна кількість недоліків, що зокрема виражається у частковій імплементації норм європейського законодавства. Суб'єкти законодавчої ініціативи вводять в законопроекті поняття про багатосторонню торговельну систему (БТС) на кшталт багатосторонніх торговельних систем (MTF), рекомендованих MiFID II. Проте законопроект не визначає всіх особливостей функціонування багатосторонніх торговельних систем (MTF).

Аналогічним є проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» (реєстр. № 9035 від 03.09.2018 р.). В законопроекті наголошується про створення організованих товарних ринків (регульованих ринків), які складаються з товарної БТС та БТС грошового ринку. Крім того, відповідно до Директиви (ЄС) 2014/65 / EU про ринки фінансових інструментів (MiFID II) рекомендується організація торгівлі похідними фінансовими інструментами на позабіржовому ринку через організовані торговельні системи (OTF) як багатосторонні системи нерегульованого ринку, про які у законопроекті мова не йде. Це унеможливує застосування різних форматів технологічного розвитку позабіржового ринку деривативів. Також в законопроекті під реєстр № 9035 лише фрагментарно згадується про необхідність створення торгового репозиторію, до якого подається інформація про деривативи, укладені поза регульованим ринком. Однак про особливості створення, функціонування, відповідальні органи за діяльність репозиторію як такого в законопроекті мова не йде.

Не дивлячись на неодноразові спроби впровадження законодавчого регулювання обігу похідних фінансових інструментів, а також імплементації українським законодавством стандартів ЄС з питань правового регулювання позабіржового сегменту, ринок деривативів залишається на етапі становлення. За підсумками 2018 року ринок торгівлі позабіржовими деривативами скоротився. Обсяг торгів деривативами на позабіржовому ринку у 2017 році становив 0,59 млрд грн., а в 2018 році – 0,06 млрд грн [2].

Тому необхідними залишаються подальші дослідження та узагальнення особливостей, тенденцій та перспектив впровадження правового регулювання вітчизняного позабіржового ринку похідних фінансових інструментів.

Література:

1. Т.С. Гудіма, Антонишина Н.В. Проблеми правового забезпечення обігу похідних фінансових інструментів в Україні . Економіка та право. № 1 (52), 2019. URL:<https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.01.038>.
2. Річний звіт за 2018 рік Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: http://www.nssmc.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/08/zvit_2018.pdf.

КЛІЄНТООРІЄНТОВНИЙ ПІДХІД ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ ДО ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

Шкуренко Наталія Григорівна

*науковий співробітник, Науково-дослідний інститут фіскальної політики
Університету Державної фіскальної служби України*

Світовою спільнотою визнано, що надання якісних сервісних послуг державними органами платникам податків створює передумови для стимулювання добровільної сплати податків, що забезпечує надходження коштів до бюджету та сприятиме економічному розвитку країни. Тому дослідження зарубіжного досвіду щодо клієнтоорієнтованого підходу податковими органами у наданні послуг платникам є доцільним, особливо в частині впровадження інноваційних технологій.

Розвиток податкових інституцій будь-якої держави безпосередньо залежить від запровадження ефективних стандартів ведення бізнесу та бажання та/або можливості фіскальної служби до реформування.

Науковцями стверджується, що клієнтоорієнтований підхід спрямований на споживача підчас вирішення будь-яких завдань, а саме його метою є врахування потреб різних категорій споживачів при формуванні конкурентної політики [1]. Тобто для створення якісного клієнтоорієнтованого підходу до платників податків органам на які покладено обов'язки адміністрування податків, необхідно зосередитися на відповідних потребах суб'єктів господарювання.

На сьогодні з метою вдосконалення клієнтоорієнтованого підходу до платників податків та надання їм якісних послуг податкові органи зорієнтовані на впровадження електронних сервісів для спрощення процедур виконання податкових зобов'язань. Зокрема, вагомим внеском є створення умов для подання декларацій та звітності в електронному вигляді.

Потрібно також підкреслити, що новаційним підходом до сервісного обслуговування є впровадження та модернізація електронного кабінету платника, перевагами якого є можливість цілодобового та віддаленого доступу платників до виконання податкових зобов'язань незалежно від їх місця знаходження. Проте відмітимо, що на відміну від українського платника, який отримує доступ до свого кабінету лише у разі наявності електронного підпису, платники податків передових зарубіжних країн мають альтернативні можливості доступу до свого електронного кабінету. Так, у Литовській Республіці доступ до електронного кабінету здійснюється за наявності: електронного підпису у платника; за допомогою інструментів Державної податкової інспекції при наявності пароля отриманого у будь-якому відділі обслуговування платників податків ДПІ; через зовнішні системи у разі наявності автентифікації банку [2]. У разі використання платником мобільного додатку для виконання своїх податкових зобов'язань та забезпечення захисту його персональних даних, доступ до використання здійснюється за допомогою: телефонного коду автентифікації, що надається платнику податків при підключенні до системи ДПІ; інструментів ДПІ, використовуючи ім'я користувача та пароль, отримані у податковій інспекції; мобільного підпису, наданого оператором мобільного зв'язку.

Крім того, з метою спрощення процедур виконання платником податкових зобов'язань, податковими органами зарубіжних країн

розроблено та розміщено на офіційних порталах засоби для вірного розрахунку податків. Так, на офіційному сайті Національної податкової адміністрації Польщі розміщені калькулятори за допомогою яких платникам надається можливість вірно розрахувати деякі податкові зобов'язання. Зокрема, впроваджено калькулятори за допомогою яких платник правильно може розрахувати податок на прибуток; ПДВ; відсотки за несвоєчасну сплату податкової заборгованості та плату за пролонгацію тощо.

Така практика є позитивною для України та потребує впровадження у діяльність національних податкових органів. Варто зауважити, що однією із важливих заборук підвищення рівня сервісних послуг платникам, стане розробка та впровадження калькуляторів для розрахунку податків на майно, з урахуванням територіального розподілу. Також заслуговує на увагу, практика впровадження для платників мобільних додатків для смартфонів та планшетів, що є позитивним прикладом для України, оскільки впровадження таких додатків сприятиме оперативному виконанню платниками своїх податкових обов'язків та схилитиме їх до взаємодії з податковими органами засобами електронних ресурсів. Такий підхід забезпечить платникам податків орієнтуватися у виникненні податкового зобов'язання, а також своєчасно та вірно розрахувати його.

Проте, необхідно наголосити на тому, що удосконалення сучасних технологій у податкових органах потребує відповідного фінансування, а також розвитку електронних сервісів як на загальнодержавному рівні, так і в окремих державних органів. Такий процес забезпечить плідну взаємодію між державними органами, що у свою чергу спростить виконання податкових зобов'язань платникам.

Література:

1. Павленко А. О. Управління стимулюванням попиту в маркетинговій діяльності фермерських господарств: автореф. дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка. Харків, 2018.
2. Доступ до Mano VMI. URL: <https://sso.vmi.lt/sso/login?TARGET=https%3a%2f%2fwww.vmi.lt%2fmanovmi%2flt%2fManoVMIPer.aspx>
3. Калькулятори для правильного розрахунку податкових зобов'язань податків платників у Польщі. URL: <https://www.podatki.gov.pl/kalkulatory-podatkowe>

**ЗАПРОВАДЖЕННЯ МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА НА
УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ПЕРІОД ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ
ДОБИ**

Бутирін Євген Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та філософії права

Одеського державного університету внутрішніх справ

Ще починаючи з XII ст. на терени Великої та Малої Польщі стали проникати німецькі колоністи, яким в цьому сприяло чимало чинників. А саме, вільної слов'янської землі було достатньо, робочої сили, задля її обробки не вистачало, а звідси й прихильне ставлення польських королів та панів до колоністів. Осідаючи великими громадами на слов'янських землях німці приносили з собою й своє право, яким вони правувались. І тут, безперечно, можна вести мову проте як німецьке міське право стало важливим містоутворюючим чинником. Так відомий дослідник німецької колонізації та магдебурзького права в Польщі О. Лянге, у своїй ґрунтовній монографії щодо локації великопольських міст на німецькому праві зазначав, що німецька колонізація принесла з собою до Польщі міське право, яке Польща до цього не знала, а без міського права немає міст в повному правовому сенсі цього слова [1, с. 12-13]. Приблизно на такій позиції стояв і С. В. Юшков [2, с. 183].

Польські королі, ідучи на зустріч колоністам, своїми привілеями надавали новим осадам користуватися німецьким правом – *jus teutonicum magdeburgense*. Зазвичай процедуру влаштування нової колонії на німецькому праві доручали уповноваженій особі – «локатору» (лендвійту) [3], який після необхідних організаційних заходів, з часом перетворювався у спадкового вйта. Ця посада сконцентрувала в собі як адміністративні, так і судові функції, перебуваючи при цьому у ленних відносинах із землевласником. Саме інститут вйтівства був характерним проявом німецького права в Польщі.

Від того, як в XIII ст. на українських землях починається запровадження магдебурзького права, значна частина осадників міст походила з родин «локаторів», діти вйтів та солтисів несли батьківську

справу на нові землі. Отже осадники, що були походженням з магдебурзького архієпископства, займались локацією міст в Сілезії, їх нащадки у Малопольщі, Великопольщі, Хелмінській землі, на Спішу, малопольські осадники на Червоній Русі, хелмінські осадники в Пруссії і на Мазовшу.

Отже декларована великими князями Литовськими, та до певної міри польськими королями, «політика нечипання старини» залишалася на папері привілеїв та жалуваних грамот, що не заважало, у повсякденному житті, руйнувати удільний порядок руських земель, замінювати удільних князів своїми намісниками та воєводами, перекладаючи на себе найбільш важливі права удільних князів, проводячи земельні реформи. Відкриті заходи щодо руйнування старини у юридичній площині стали проявлятися насамперед через запровадження магдебурії. Дослідники відзначають значний вплив німецького права на перебудову слов'янських земель, що межували з Німеччиною, та їх міського устрою. З цього часу розпочинається занепад в Польщі старослов'янського міського устрою, власне тоді ж давній город починає зватися «містом».

Література:

1. Lange O. Lokacja miast Wielkopolski właściwej; na prawie niemieckim w wiekach średnich (z mapą). *Pamiętnik Historyczno-Prawny* / Pod red. P. Dabkowskiego. T. I. Z. 5. Lwów : Nakładem redakcji Pamiętnik Historyczno-Prawny. 1925. 79 s. S. 12–13.
2. Юшков С. В. Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі / АН України, Ін-т історії України, Археограф. комісія. Відп. ред. В. А. Смолій. Київ : Наук. думка, 1992. 352 с. С. 183.
3. Владімірський-Буданов М. Німецьке право в Польщі й Литві. *Розвідки про міста і міщанство на Україні-Русі XV–XVIII ст.* Львів : З друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1903. С. 31.

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Кузенко Марія Петрівна

студентка ІІ курсу Івано-Франківського юридичного інституту

Національного університету «Одеська юридична академія»

Зародження правничої періодики наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. у Галичині зумовлювалося суспільними процесами, національним і соціоекономічним становищем українців краю. Завдяки фаховій пресі юристи могли одержувати необхідну правничу інформацію, захищати свої професійні права, а також інтереси представників різних суспільних верств українського народу. На шпальтах власних часописів правники, особливо адвокати, розкривали свої професійні та суспільно-політичні, культурно-освітні ініціативи. Саме правничі часописи неодноразово виконували освітні та інформативні функції, здійснюючи консолідуючу місію серед представників юридичної, передусім, адвокатської громадськості [6, с. 189].

Редакційно-видавнича діяльність стала невід’ємною частиною праці українських правників, які займали провідне місце серед активних політичних, державних та культурно-освітніх діячів. Близько тридцяти відомих представників адвокатури кінця ХІХ – початку ХХ століття поєднували адвокатуру з активною політично-громадською позицією. Серед таких діячів: Кость Левицький, Євген Петрушевич, Лев Бачинський, Микола Міхновський, Євген Олесницький та інші [5, с. 7].

Вагомий внесок у розвиток видавничої справи здійснив адвокат Кость Левицький, який після закінчення університету займався адвокатською діяльністю і публікував «книжечки для народу» на правову тематику, був редактором «Часопису правничого». 18 квітня 1909 року спільно з професором Станіславом Дністрянським він відновив діяльність «Товариства українсько-руських правників», яке впродовж 1910-1913 років видавало свій «Правничий вісник». За його ініціативи, як президента «Союзу українських адвокатів», у 1928 році почав виходити друкований орган СУА – часопис «Життя і Право». Кость Левицький залишив помітний слід у розвитку українського права, оскільки був засновником перших на території Галичини правничих організацій та часописів [1, с. 85].

Правничо-видавнича діяльність стала важливим напрямком роботи Лева Бачинського – адвоката, віцепрезидента Національної Ради ЗОУНР, голови УСР, посла до австрійського парламенту, члена багатьох українських товариств і установ. Регулярні публікації Л. Бачинського висвітлювалися на шпальтах галицької преси, зокрема офіційних органів УРП-УСРП: «Живе Слово», «Молоді Каменярі», «Народ», «Громадський голос», а також інших писемних органів західноукраїнських політичних партій, таких як «Діло» та «Нова Зоря». У 1934 році виходить «Ювілейний альманах Союзу Українських Адвокатів у Львові», як посмертна згадка про адвоката, у якій М. Волошин та Л. Ганкевич детально описують адвокатську діяльність Л. Бачинського та його, як активного учасника громадсько-правничого життя. У 1936 році К. Бачинський видає книгу «Українські політики. Сильветки наших давніх послів і політичних діячів», у якій акцентує на безкомпромісності та твердості характеру Л. Бачинського у справах, які стосувалися права, як найвищої людської цінності [3, с. 20].

Із становленням української професійної правничої періодики і преси безпосередньо пов'язане ім'я Михайла Брацайка – адвоката, доктора права, публіциста, видавця, громадсько-політичного діяча, депутата Союму Карпатської України. Будучи успішним правником, він активно реалізовував себе у публіцистичній справі, оскільки був відповідальним редактором партійного органу «Руська Нива» Руської хліборобської партії, автором чисельних публікацій у газеті «Свобода». Адвокат активно публікував свої дописи в газеті «Русинь». Він був редактором літературно-наукового місячника «Просвіта», водночас, виконуючи обов'язки юридичного консультанта в розділі «Правничі поради». У 1932 році М. Брацайко очолював газету «Українське слово», яка мала на меті відповідати всенародним інтересам. У своїх публікаціях він давав відповіді на актуальні питання юридичного характеру [5, с. 51].

Важливу роль у налагодженні видавничої справи відіграла громадська організація «Союз українських адвокатів» у Львові, друкованим органом якого став часопис «Життя і Право». Рішення про його видання було прийнято на засіданні правління Союзу українських адвокатів 7 квітня 1928 року, а як окреме видання зареєстровано у Львівському воєводстві 8 червня 1928 р. Головним редактором журналу став відомий адвокат і політик Кость Левицький. Обґрунтовуючи актуальність цього видання, він наголосив, що «програмою нашого видавництва є: дати спромогу українським правникам всіх станів

вироблювати свої сили наукові та їх досліди правничого змісту подавати теоретикови і практичному правникови для поглиблення фахового знання». Часопис забезпечив умови для обговорення актуальних проблем адвокатів та правників, поєднуючи теоретичні проблеми з практичними напрацюваннями. До складу першої редакційної колегії часопису свого часу ввійшли: К. Левицький, В. Старосольський, М. Глушкевич, О. Надрага, Р. Домбчевський. Згодом членами редколегії стали: Є. Давидяк, М. Каратницький, Я. Левицький, Р. Перфецький, А. Рак. Відповідальним редактором був К. Левицький [2, с. 243].

Юридична публіцистика мала на меті не лише підвищення правової свідомості суспільства, а й формування позитивного образу адвоката, як людини, для якої закон є головним життєвим орієнтиром. Українське суспільство виявляло певні вимоги до представників даної професії, що спонукало до закидів адвокатам, які відгравали роль провідників у боротьбі за національні права [4, с. 26].

Таким чином, українські адвокати чітко усвідомлювали свою місію в суспільстві, а тому намагалися належно виконувати професійні обов'язки, зокрема через найбільш доступні для простих людей писемні джерела. Розвиток юридичної публіцистики мав не лише значний вплив на тогочасну правову свідомість, а й на формування історії адвокатури в цілому.

Література:

1. Андрухів І. *Кость Левицький: політик, громадський діяч, правник (1859-1941): монографія*. Надвірна: Надвірнянський друк, 2009. С. 85-93.
2. Василик І. Західноукраїнська й польська правнича преса в суспільних процесах Галичини (кін. ХІХ ст. – 1939 р. *Українознавчий альманах*. 2013. Випуск 11. С. 243-246.
3. Життя і змагання Льва Бачинського. *Громадський голос*. 1930. Чис.16. 19 квітня.
4. Мисак Н. Галицькі адвокати наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття: національна ідентифікація і професійна діяльність. *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. 2012. Вип. 5. С. 26-37.
5. Петрів М. *Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця ХІХ - першої половини ХХ століття*. ВО «Юстиніан». 2014. 151 с.
6. Ухач В. *Історія держави і права України: Навчальний посібник (конспекти лекцій)*. Тернопіль: Вектор, 2015. 378 с.

**ОСОБЛИВОСТІ ЛІТЕРАТУРНОГО ЖИТТЯ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ. – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Подольчук Вікторія Станіславівна

Вінницький державний педагогічний університет імені

Михайла Коцюбинського

Період другої половини ХІХ ст. – початку ХХ ст. був досить складним і неоднозначним в історії та культурі України загалом, та в становленні і розвитку культури Східного Поділля зокрема. У другій половині ХІХ ст. нових обертів набирає русифікаторська, колонізаторська політика російського самодержавства, особливо після прийнятого у 1863 р. указу міністра внутрішніх справ П.Валуєва про заборону друкувати книжки українською мовою та підписаного Олександром ІІ у травні 1876 р. у німецькому місті Бад Емс указу [6, с. 154]. Як наслідок – катастрофічно денационалізуються міста, здійснюється демографічна експансія, нищаться коріння самосвідомості української нації, постає загроза внутрішнього самознищення [4, с. 533].

В той же час у другій половині ХІХ ст., незважаючи на репресії та перешкоди з боку царського уряду, українська література не лише вижила, а й зміцніла та розквітла. Зусиллями своїх видатних представників вона досягла високого художнього рівня. Доба панування критичного реалізму (1870–1880-і роки) проявилася у творчості І.Нечуя–Левицького, П. Мирного та І. Франка. Яскравим явищем стала творчість Лесі Українки (Л. Квітка-Косач) [5, с. 96]. У 90-і роки широко культивувався жанр новели. Наприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. поряд з реалізмом утверджується модернізм, під гаслами якого першим виступив у 1901 р. М. Вороний [5, с. 97].

Вагомий внесок у розвиток літератури України та Східного Поділля зробив відомий подольнин Михайло Михайлович Коцюбинський, який народився 17 вересня 1864 р. в м. Вінниці в сім'ї дрібного урядовця. Дитинство та юність майбутнього письменника минули в містечках і селах Поділля. В родині спілкування відбувалося російською мовою. Однак у тринадцять, коли Михайло випадково отримав кілька примірників

журналу «Основа», прочитав оповідання Марка Вовчка, а згодом – Шевченків «Кобзар», то це вже безповоротно скерувало його на свідомий український шлях [3].

У Вінниці М. Коцюбинського було обрано гласним (депутатом) міської думи. У його будинку збиралося молоде товариство вінничан. Вони «читали і розбирали книжки», цікавилися й нелегальною літературою [7, с. 180–181].

У своїй творчості М. Коцюбинський розвинув жанр психологічної новели [5, с. 96]. 1890-і рр. були періодом становлення М. Коцюбинського як письменника. Він відшліфовував свою імпресіоністичну творчу манеру й успішно застосовував її в художньому осмисленні різних сфер дійсності [3, с. 80]. На початок 1900-х рр. М. Коцюбинський уже сформувався як письменник із власним творчим обличчям. У 1904 році М. Коцюбинський написав і опублікував оповідання «Fata morgana», в якому висвітлив головні зрушення у свідомості селянства і нові тенденції в соціальній психології села [3, с. 81].

Якщо проаналізувати обсяг творчої спадщини М. Коцюбинського, то автор написав порівняно небагато. Однак йому вдалося подолати провінційність в українській літературі, розірвати із селянською тематикою та вийти на значно ширші тематичні обрії [2, с. 99].

В цей же час на теренах Східного Поділля жили й творили інші відомі письменники та поети. Марія Олександрівна Вілінська (майбутня письменниця Марко Вовчок), у 1855 році разом з чоловіком О. В. Марковичем прибула до невеликого подільського міста Немирів. Тут в навколишніх селах вона збирала пісні, казки, легенди, прислів'я і приказки, різні життєві історії, почуті переважно від жінок-кріпачок. Короткий немирівський період життя і творчості письменниці був дуже плідним: тут вона написала повість «Інститутка», немирівські враження лягли в основу повісті «Кармелюк», роману «Записки причетника». У серці письменниці Поділля залишилося назавжди: вона пам'ятала немирівських друзів, листувалася з ними, а головне – тут відбулося її народження як української письменниці [7, с. 96–97].

Степан Васильович Руданський народився у 1833 році в подільському селі Хомутиці на Вінниччині. Віршувати почав з сімнадцяти років у Кам'янці-Подільському. 1861 року С. Руданський отримав диплом лікаря [7, с. 108–109]. Світоглядні переконання поета

характеризують його великим патріотом рідної землі та українського народу. Поезія С. Руданського стала народною, дорівнялася до пісень Марусі Чурай, творів кобзарів та лірників. [7, с. 110].

Слід зазначити, що цей період характеризується помітними напрацюваннями фольклористів. Андрій Іванович Димінський народився в селі Борщівцях під Могилевом-Подільським у кріпацькій родині тесляра. Початкову освіту здобув у Кам'янці-Подільському. Працював фельдшером на селі. З 1850 року почав писарювати у подільських селах та містечках. Систематичні дослідження народного побуту і культури розпочав з 1849 року. У 1868 р. газета «Киевлянин» подала таке оголошення: «Мешканець Подільської губернії Новоушицького повіту с. Струга Андрій Іванович Димінський заявив, що в нього є зібрання подільських пісень – 2500, різного змісту; 2000 казок; 2000 приказок та загадок». На оголошення ніхто не відгукнувся, на листи теж, як правило, не відповідали [7, с. 7–9].

Софія Тобілевич (Дитківська) народилася у 1860 році в Новоселиці (нині Жмеринського району Вінницької області). Вона знала багато народних пісень, винесених нею з рідного Поділля. У травні-червні 1883 року в Плискові (нині Погребищенський район Вінницької області) Софія записала понад триста пісень та інших фольклорних творів. Деякі пісні М. Лисенко поклав на ноти. Пісні були переважно обрядові, з них сімдесят – весільні, чимало також баладних. Окрім пісень С. Тобілевич записувала й прислів'я та приказки, оповідальний фольклор [7, с. 19–21].

Поети та письменники Вінниччини, носії та збирачі фольклору Поділля залишили нам безцінну спадщину. Загалом літературні процеси регіону цілком справедливо можна назвати віддзеркаленням загальноєвропейських літературних процесів, що позначаються безперервністю чергування провідних мистецьких течій і тенденцій [1, с. 143].

Проте головною особливістю літературного життя Східного Поділля другої половини ХІХ ст. – початку ХХ ст. є поява цілої плеяди талановитих письменників, поетів, фольклористів, які зробили вагомий внесок в розвиток культури України та заклали підвалини для формування витоків української держави. В той же час, на сьогодні є ще чимало невідомих сторінок їхнього життя і творчості, що може стати основою для подальших наукових пошуків.

Література:

1. Антошко М. О. Видатні літератори Поділля як важливий чинник культурних процесів регіону / М. О. Антошко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – 2011. – №44. – С. 140–143.
2. Бронзенко Т. А. Вивчення біографії Михайла Коцюбинського в аспекті його мистецького феномену / Т. А. Бронзенко // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2015. – №2. – С. 97–101.
3. Ігнатецька І. Поет краси природи та краси людської душі / І. Ігнатецька // Дати і події, 2014, друге півріччя : календар знамен. дат № 2 (4) / Нац. парлам. б-ка України ; уклад.: В. Кононенко (кер. проекту) [та ін.]. – К., 2014. – С. 79–83.
4. Кононенко П.П. Українознавство: підручник для вищих навчальних закладів / П.П. Кононенко. – К., 2005. – 680 с.
5. Перегуда Є.В. Історія української культури: навчальний посібник / Є.В. Перегуда, В.Ф.Панібудьласка, А.В.Тороп та ін. – К.: КНУБА, 2010. – 149 с.
6. Передерій І.Г. Історія української культури: навч. посіб. / І.Г.Передерій, О.В.Тєвікова, А.В.Нарадько; за ред. І.Г.Передерій. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 274 с.
7. Подільські криниці: Хрестоматія з літератури рідного краю. Випуск перший / Упоряд., вступ. ст., біогр. нариси та матеріали до літ. карти А. Подолинного. – Вінниця: Континент–ПРИМ, 1994. – 478 с.

Науковий керівник: Безуглий Андрій Іванович, кандидат історичних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

СТАТІ РАЙОННИХ ГАЗЕТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НІМЕЦЬКОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ НА ХАРКІВЩИНІ В 1941-1943 Р.Р.

Скрипниченко Юрій Федорович

*вчитель історії, магістр «Управління навчальним закладом», здобувач
кафедри «Історія України» Харківського національного педагогічного
університету ім. Г.С. Сковороди*

Важливою складовою частиною джерельної бази «Діяльність німецької влади в сфері трудових ресурсів на Харківщині в 1941 - 1943 р. р.», є статі районних газет. Саме ці джерела не в повній мірі були використані в своїх наукових працях А. Скоробагатовим [1;2], Г. Грінченко [3;4], А. Меляковим [5], О. Дьяковою [6-8], О. Гончаровою [9] для розкриття особливостей нацистського окупаційного режиму на Харківщині в 1941-1943 р. р. Моє дослідження в певній мірі повинно заповнити прогалину в історії гітлерівського окупаційного режиму на Харківщині в роки Другої світової війни.

Під час написання наукової роботи, до джерельної бази мною були включені статі газет районних міст Золочіва, Змійова, Балаклії, а саме:

1. Левченко В. Юність забрала війна / В. Левченко // Зоря. 2011. 7 травня. С.5.
2. Барбіна Ю., Барбіна О. Жіноче обличчя війни / Ю. Барбіна, О. Барбіна // Зоря. 2014. 10 травня. С.4.
3. Лавріненко В.Ф. Шлях воїна / В.Ф. Лавріненко // Зоря. 2016. 18 червня. С.5.
4. Тротченко С. Сестричка / С. Тротченко // Рідний Золочів. 2015. травень. С.5.
5. Борох М.М. Пам'ятайте! Через віки, через роки / М.М. Борох // Рідний Золочів. 2015. травень. С.4.
6. Левченко В. Берегла доля / В. Левченко // Зоря. 2015. 9 серпня. С.5.
7. Лавріненко В.Ф. Шлях війни / В.Ф. Лавріненко // Зоря. 2016. 18 червня. С.5.
8. Ціпцюра В.І. Історія села Уди / В.І. Ціпцюра. Харків: ТОВ «Друкарня «Мадрид», 2014. 264с.

9. О. Лучаніна. Дорога до сина /О. Лучаніна // Вісті Балакліївщини 10 травня 2019, № 39.

10. Анна Шулешова // Зміївський суспільний вісник № 6(230) 6 лютого 2014 р. С.12.

Використання цих та інших статей дало можливість: доповнити мої теоретичні засади правками із спогадів колишніх примусових робітників, їхніх родичів, місцевих жителів про особливості політики німецької окупаційної влади по відношенню залучення місцевого населення до праці на нацистські підприємства, організації, установ Харкова і області, а також політики вербування населення добровільно - примусової депортації на важкі фізичні роботи до Третього райху у роки Другої світової війни; краще зрозуміти військовий, економічний, соціальний стан Харкова, міст і сіл області в 1941 - 1943 р. р.

Підсумовуючи дане дослідження необхідно відмітити той фактор, що використовуючи статі районних газет мною було значно розширена і доповнена джерельна база теми «Діяльність німецької влади в сфері трудових ресурсів на Харківщині в 1941-1943 р. р.». Дана тема є малодослідженою. Перспективне подальше дослідження вбачаю в більш широкому залученні до джерельної бази статей не тільки районів Харківщини а і районних міст сусідніх із Харківською областей.

Література:

1. Скоробогатов Анатолій Васильович. Харків у роки німецької окупації (1941-1943) : Дис... д-ра іст. наук: 07.00.01 / Анатолій Васильович Скоробогатов; Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х., 2006. 412 с.
2. Скоробогатов А.В. Промисловість та праця харків'ян в умовах німецької окупації (1941 – 1943) / А.В. Скоробогатов // Зб. наук. праць. Історія та географія / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2002. Вип. 10. С. 106 – 111.
3. Невигадане. Усні історії остарбайтерів / Авт.-упоряд., ред., вступ, ст. Г.Г. Грінченко. Харків: Видавничий Дім «Райдер», 2004. 236 с.
4. Грінченко Г.Г. Примусова праця в нацистській Німеччині в усних історіях колишніх дітей - остарбайтерів / Г.Г. Грінченко // Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна /Харківський національний

університет ім. В.Н. Каразіна. – Харків : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 1964. № 871: Серія: Історія України. Українознавство: Історичні та філософські науки. Вип.11 . 2009. С.52-74.

5. Меляков Антон Володимирович. Масові джерела з історії депортації цивільного населення Харківщини до Німеччини в період 1941-1943 рр.: Дис... канд. іст. наук: 07.00.06 /Антон Володимирович Меляков; Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. Х., 2002. 205 с.

6. Харківщина у роки Великої Вітчизняної війни: документи і матеріали / Укладач О.В. Дьякова. Х.: «Видавництво САГА», 2010. 386 с.

7. Вогненні роки: Нововодолажчина у Другій світовій війні : [наук.-публ. зб.] / Тетяна Кобзева, Олена Дьякова. Харків : Федорко, 2017. 576 с.

8. Город и война: Харьков в годы Великой Отечественной войны. СПб.: Алетейя, 2012. 568 с.

9. Гончарова О.С. Історія селища Старий Салтів (1700 - 2016 рр.) [Текст]: монографія / Гончарова О.С.: Старосалт. селищ. рада Вовч. р-ну Харків. обл. – Харків: Напольська А.В., 2016. -191 с.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ПІДХОДИ У ВИВЧЕННІ СУЧАСНОЇ ІСТОРИОГРАФІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ (1939 – СЕРЕДИНА 1950-Х РОКІВ)

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Тернопільського національного економічного університету

У радянські часи розробка історіографічних, теоретико-методологічних наукових питань залишалася у сфері виключної «компетенції» (була своєрідною «вотчиною») московських істориків. Українським історикам відводилася місія тлумачити і доносити до читача уже напрацьовані постулати, окрім того, як правило, методологічні напрацювання науковців були компілятивно-методичного характеру і не претендували на розвиток теорії, апріорі відкидаючи як «буржуазні», будь-які нові методологічні напрацювання зарубіжної гуманітаристики [7, с. 34].

Здобуття незалежності Україною, попри можливі сподівання, не тільки не ознаменувалося «проривом» в теоретико-методологічній царині, а скоріше стагнацією та майже повною відсутністю праць з цієї тематики.

Про необхідність оновлення методологічних підходів, інструментарію, як нагальну проблему української історіографії висловлювалося чимало знаних українських істориків: Я. Верменич, В. Головка, Н. Горбач, В. Гоцуляк, К. Гломозда, Я. Грицак, Я. Дашкевич, П. Іванишин, О. Зайцев, Л. Зашкільняк, І. Колесник, Я. Калакура, М. Ковальський, Г. Касьянов, В. Космина, О. Кіян, О. Лисенко, Л. Пирогова-Таран, О. Реєнт, М. Слободянюк, О. Удод, Б. Черномаз, Н. Яковенко, В. Яремчук, О. Ясь та ін. [8]. Методологічна проблематика, за умов неналежної інституційної підтримки, відсутності інтелектуального простору фактично ставала предметом наукових студій фахівців, що власні наукові уподобання фокусували у галузі проблематики історії історіографії та джерелознавства [7, с. 35-36].

Поділяємо міркування тих науковців, які вважають, що сучасна методологія ще не дала остаточної відповіді на питання, які саме методи емпіричного та теоретичного рівнів дослідження мають забезпечити прогресивний розвиток гуманітарного знання [3, с. 98]. Сучасна зарубіжна та українська історична наука знаходяться у пошуках нових концептуальних орієнтирів та підходів. Як зазначає О. Салата: *«Монополія, якої-небудь однієї історіософської парадигми під час дослідження проблеми недопустима, як і стихія теоретико-методологічного плюралізму (курсив наш – Авт.), яка врешті-решт може призвести до звичайного хаосу і результати дослідження не будуть результативними»* [12]. Отже, методологічні питання посідають вагоме, одне з ключових місць на шляху оновлення сучасної української історичної науки, з метою зайняття нею свого місця у світовому історіографічному просторі.

Історіографія, окрім свого особливого місця у структурі історичної науки, найповніше концентрує у своєму арсеналі методологічні засади, теоретичні узагальнення і практичний досвід історичного дослідження, при цьому послуговуючись своєю науковою методологією, теоретичними засадами та понятійно-термінологічним апаратом. Розділяємо погляд сучасного українського історіографа Я. Калакури, що «методологічний

інструментарій історіографа – це система принципів (правил), методів, прийомів, способів і засобів історіографічного пізнання» [10, с. 26].

У дослідницькій практиці історіографічні принципи потребують конкретних *підходів* і методів. Головними в науковому дослідженні стали підходи, які визначили систему науково-ціннісних координат. Застосування *системного підходу*, за допомогою якого відбувалося вивчення внутрішніх структурно-функціональних, причинно-наслідкових, ієрархічних, прямих і зворотних зв'язків, уможливило виявлення складних процесів розвитку політичних процесів і явищ [2], дозволило прослідкувати вплив політики нацистського та радянського тоталітарного окупаційних режимів на зміну стратегії і тактики суб'єктів українського визвольного руху зазначеного періоду, еволюцію ідейно-програмових засад ОУН(б) у контексті як внутрішніх чинників, і нових військово-геополітичних процесів періоду Другої світової війни та післявоєнного часу.

Суттєве значення для розуміння окреслених наукових аспектів нашого дослідження має *гуманістичний методологічний підхід*, що розглядає людину як найвищу цінність на землі. Сучасний історіографічний простір досить активно заповнює «антропологічна мода» і такий людиноцентризм має для української історіографії особливе значення, що у значній мірі пояснюється цілком природною реакцією істориків на багаторічне насильницьке відлучення від пошуку «живої» історичної людини, реакція на вимушене конструювання «нової», нерідко схематично – «мертвої» людини, що швидше нагадує соціального «манекена» [9, с. 28]. У науковому дослідженні цей підхід дозволив акцентувати увагу на аналізі наукових праць, у яких висвітлено повсякденне життя учасників націоналістичного підпілля, повстанців, їх особистісних взаєминах, переживаннях, повстанських святах, що розглядаються у контексті функціонування українського повстанського заплілля, як окремого структурного елементу в системі українського визвольного руху зазначеного періоду.

Слід наголосити, що *міждисциплінарний підхід*, в останні десятиліття став неодмінною складовою модерних праць, при написання яких використовується методологічний арсенал інтелектуальної історії, філософії, юриспруденції, політології, соціології [3, с. 98], що дозволяє здійснити комплексне розуміння історичних проблем. Науковці по

різному трактують поняття міждисциплінарності* І. Колесник розуміє міждисциплінарність яку когнітивну технологію, специфічну техніку мислєдїяльності, що має універсальний характер [11].

Використання міждисциплінарного підходу дозволило здійснити історико-правовий аналіз окремих тематичних сегментів у висвітленні українського визвольного руху, зокрема, Акту проголошення ОУН(б) відновлення Української держави, правовій оцінці діяльності УПА у світлі норм міжнародного гуманітарного права, генезису чинного українського законодавства у визнанні борцями за незалежність України у ХХ столітті учасників бойовий дій з відповідними соціальними гарантіями.

Аксїологічний підхід дозволив поставити дослідження, передовсім у плані інтерпретаційних та оціночних суджень, на міцний фундамент *загальнолюдських (християнських) і національних цінностей* (курсив наш – Авт.) [5, с. 37].

У цьому контексті доречними видаються слова відомої польської дослідниці – теоретика історії Е. Доманської, що «знання про минуле стає знанням зорієнтованим на майбутнє, що допомагає в адаптаційних процесах, і є настільки важливим, наскільки має цінність для забезпечення виживання різних видів» [4]. У контексті аксіологічного підходу солідаризуємося з тими дослідниками українського визвольного руху**, які висловлюють прихильність (у контексті розробки теоретико-методологічних стратегій вивчення українського визвольного руху) до так званої *національно-екзистенційної методології* (курсив наш – Авт.) [6, с. 329], в основі якої філософсько-імперативне твердження І. Франка: «Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити своє змагання за панування однієї нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації» [13, с. 39].

Література:

1. Богдановський І., Льовкіна О. *Специфіка методологій гуманітарних наук*. В кн.: Філософія та методологія гуманітарних наук: історія, концепції, можливості: мат-ли наук. конф., 20-21 жовтня 2005 р., м. Чернівці. Чернівці: Рута, 2005. С. 5-7.

2. Боляновський А. В. *Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939-1945 рр.): монографія*. Львівський національний університет імені Івана Франка, Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича. Львів: В-во Львівська політехніка, 2013. 878 с.
3. Боднар В. Сучасна українська історіографія: підсумки і виклики. *Історіографічні дослідження в Україні*. Зб. наук. праць. 2014. Вип. 25. С. 95-116.
4. *Дисциплінарні виміри української історіографії: Колективна монографія*. Відп. ред. та керівник авт. колективу О. А. Удод. Київ: НАН України. Інститут історії України, 2015. 462 с.
5. Ільницький В. І. Теоретико-методологічні засади дослідження діяльності Карпатського краю ОУН в українському визвольному русі (1945-1954). *Вісник Маріупольського державного національного університету. Серія: Історія. політологія*. Зб. наук. праць. 2016. Вип. 16. С. 34-41.
6. Іванишин П. *Методологічні аспекти вивчення українського націоналістичного руху: національно-екзистенціальна перспектива*. *Український націоналізм: науковий збірник*. Дрогобич: Посвіт, 2009. Вип. 1. С. 320-332.
7. Зашкільняк Л. *Методологічні аспекти світового історіографічного процесу і сучасна українська історична наука*. В кн.: *Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми*. Колективна монографія за ред. Л. Зашкільняка. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. С. 24-57.
8. Зашкільняк Л. Теоретичні проблеми історії та методологічні новації в сучасній українській історіографії. *Шляхами історії: наук. зб. істор. факту* Львівський національний університет імені Івана Франка на пошану проф. Костянтина Кондратюка. Упоряд. Олексій Сухий. Львів: Піраміда, 2004. С. 33-49. *Його ж: Методологія історії: Від давнини до сучасності*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 1999. 226 с.; Колесник І. *Українська історіографія: концептуальна історія*. Київ: Інститут історії НАН України, 2013. 566 с.; Лисенко О. Є. *Методологічні аспекти дослідження історії українського національно-визвольного руху середини ХХ століття. Проблеми дидактики історії*. 2016. Вип. 7. С. 27-37 та ін.

9. Земзюліна Н. І. Методологічні та понятійні дискурси дослідження культурно-духовного компонента в сучасній історіографії. *Вісник Черкаського університету. Історичні науки*. 2014. № 22(315). С. 28.
10. Калакура Я. *Українська історіографія: курс лекцій*. Київ: Генеза, 2004. С. 26.
11. Колесник І. І. *Українська історіографія (XVIII – поч. XX ст.)*. Київ: Генеза, 200. 256 с.
12. Салата О. О. *Формування німецького інформаційного простору в Рейхкомісаріаті Україна та в зоні військової адміністрації (червень 1941-1944 рр.)*: монографія. Донецьк: Норд-Прес, 2010. 359 с.
- * За І. Колесник, визначення поняття міждисциплінарності як концепту відбувається у межах емпіричних практик учених з урахуванням їх власного дисциплінарного досвіду.
- ** Зокрема поділяємо міркування дрогобицького історика українського визвольного руху В. Ільницького.
13. Франко І. *Поза межами можливого. Зібрання творів: У 50-ти т.* Київ: Наукова думка, 1986. С. 284; Ільницький В. І. Теоретико-методологічні засади дослідження діяльності Карпатського краю ОУН в українському визвольному русі (1945-1954). *Вісник Маріупольського державного національного університету. Серія: Історія. політологія. Зб. наук. праць*. 2016. Вип. 16. С. 34-41.

**«РОБОЧИ БУДИНКИ» В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ (ЗА
МАТЕРІАЛАМИ «ТЮРЕМНОГО ВЕСТНИКА»)**

Моїсеєва Тетяна Миколаївна

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та права Одеського національного політехнічного університету

«Тюремный вестник» - щомісячний журнал, що видавався Головним тюремним управлінням Російської імперії з 1893 по 1917 рр. На сторінках журналу, поряд з іншою, можна знайти інформацію щодо діяльності робочих будинків (Р.Б. – авт. скороч.) в зарубіжних країнах. Ми зупинимося на деяких аспектах функціонування цих установ.

Загальна інформація.

Данія. Робочі будинки розглядалися владою як інструмент боротьби з бродяжництвом та жебрацтвом. Перші заклади з'явилися, згідно регламенту суспільної опіки, в Копенгагені (1799 р.) та Одензі (1817 р.). Загальні, для всієї країни, правила переслідування бродяжництва та жебрацтва були визначені законом від 3 березня 1860 р., який передбачав, в якості покарання за згадані «злочини», тюремне ув'язнення з утриманням на хлібі і воді, або заміну його обмеженням волі в Р.Б. на термін до 180 діб. Законом про суспільну опіку від 9 квітня 1891 р. передбачалося, з дозволу міністра юстиції, влаштування не менше одного «рабочного дома» в кожній окрузі та кожному з міст, що входять до її складу. Як один з видів виправних установ, датські Р.Б. підпорядковувалися відомству міністерства юстиції (закон від 3 березня 1860 р.) та головному тюремному управлінню (з 1887 р.) [2, с. 370-371].

Швейцарія. Заклади з примусовою працею були введені у Бернському кантоні законом від 8 вересня 1848 р., який передбачав рішення суду щодо направлення особи до Р.Б. Пізніше (законом від 24 листопада 1883 р.) ця норма була скасована, прийом до установ відбувався в адміністративному порядку, який характеризувався надмірною бюрократизованістю. Зокрема, з метою спрямування винного в Р.Б., рада громади, де він проживав, подавала відповідну заяву місцевому представнику урядової влади; той, в свою чергу (після допиту, складання протоколу, збору додаткових відомостей) відправляв справу в

департамент поліції, звідки вона потрапляла на рішення кантональної ради. Остання визначала термін ув'язнення, після чого рішення, долаючи, у зворотному порядку, ті ж шаблі, поверталось місцевій владі до виконання [1, с. 228, 229].

Не менш складним був шлях потенційного «клієнта» до робочого будинку в **Австрії**. Законом від 24 травня 1885 р. поліції надавалося право, у визначений термін, вимагати від працездатних осіб, що не були зайняті дозволеним промислом, свідоцтво про наявність чесного заробітку. У разі його відсутності та небажанні працювати, за вироком суду, особа могла бути піддана суворому арешту на термін від 8 днів до 3 місяців. У Відні таких суб'єктів поміщали у влаштований міським управлінням будинок працелюбства, розрахований на 1000 осіб. Якщо людина і тут відмовлялася трудитися, суд міг спрямувати її в робочий будинок на термін від 1,5 до 3-х років. Інформація про винесені вироки доносилася до адміністративної влади на місцях, де спеціальні комісії, з представниками від земств, остаточно вирішували питання щодо ув'язнення у Р.Б. Ці ж комісії раз на місяць, за звітами директора Р.Б. приймали рішення про скорочення терміну утримання для «исправившихся в поведении». Організація робочих будинків, згаданим вище законом, покладалася на земства, які мали своїх представників в державній раді Австрії. У фінансуванні їх брали участь як держава, так і земства. Право вищого надзору за робочими будинками та виправними закладами належало управлінню провінції, в якій вони розташовувалися [1, с. 230].

Китай. У Пекіні функціонувало три «работных дома» (два урядових і один приватний). Урядові Р.Б. різнилися тим, що один був змішаного типу (поєднував функції виправного та благодійного закладу), а інший – виключно пенітенціарного спрямування. Приватний Р.Б. мав риси благодійної установи. Знаходилися Р.Б. у віданні Міністерства внутрішніх справ. Більш докладна інформація в журналі подана щодо Пекінського урядового Р.Б. змішаного типу [3, с. 1185].

Контингент.

Данія. «Клієнтами» Р.Б., згідно згаданих вище нормативних актів, були жебраки, волоцюги та бідняки, які користувалися субсидіями з громадських сум, у випадку порушення ними правил суспільної опіки, в тому числі – пияцтво, сварки, ухилення від виконання запропонованої роботи. Для таких осіб (бідняків) передбачалося утримання в Р.Б. не

більше шести місяців. Законами (від 10 квітня 1874 р.) про попередження венеричних захворювань та спостереження за іноземцями та «разъездными прикажчиками (коммивояжерами)» контингент Р.Б. поповнювався за рахунок винних, у передбачених цими законами проступках. Задля обмеження негативного впливу одних «сидельцев» на інших, планувалося роздільне утримання «професійних» волоцюг, жебраків та незаможних; дорослих правопорушників та неповнолітніх. Однак, як свідчать досліджувані матеріали, ця норма була необов'язковою і виконувалася рідко, в першу чергу, з міркувань економії коштів [2, с. 370-373].

Швейцарія. Закон від 24 листопада 1883 р. визначав, що Р.Б. служать для утримання: «а) совершеннолетних, способных к труду, но тунеядцев или ведущих беспутную жизнь; б) несовершеннолетних, испорченной нравственности, или осуждённых». Особливі Р.Б. були влаштовані для неповнолітніх хлопчиків (у Ланддорфі і Трахсенвальді), жінок (у Хіндельбанку) та рецидивістів (у Торнбергу) [1, с. 229-230].

Австрія дещо відрізнялась джерелами формування контингенту Р.Б. Приміром, на сторінках «Тюремного вестника» в інформації по цій країні, згадуються лише особи, що не мали заробітку і не бажали працювати («дармоїди»). Водночас, на відміну від деяких інших досліджуваних країн, тут чітко було визначено заборону на прийняття до Р.Б.: нездатних навіть до легкої праці; божевільних і недоумкуватих; осіб із заразними хворобами (до одужання); вагітних та жінок з немовлятами. Неповнолітніх засуджених дозволялося розмішувати лише у виправних відділеннях Р.Б. (як в Корнейбурзі), або спеціальних виправних закладах (Еггенбург, призначений для дітей обох статей від 8 до 14 років) [1, с.230, 231, 233].

Китай. У Пекінському Р.Б. змішаного типу контингент поділявся на дві групи: злочинців (віком від 18 до 50 років) та бідняків (10 – 35 років, причому переважали в кількості підлітки 12-16 років). Термін обмеження волі у злочинців коливався від декількох місяців до трьох років. Варто зауважити, що зміст матеріалу не дає цілісного уявлення щодо того, за які злочини особи потрапляли до Р.Б. [3, с. 1185, 1194].

Умови утримання. Дисциплінарні санкції.

Данія. Нормативні акти обумовлювали забезпечення ув'язнених Р.Б. всім необхідним для підтримання життя, здоров'я та здатності до праці: помешкання, одяг, харчування (три рази на день), «средства для

підтримання опрятності», медична допомога та ліки. Основними приміщеннями були спальні та майстерні, де можна було об'єднувати не більше 20 осіб утримуваних. За порушення внутрішнього розпорядку використовувалися лише дисциплінарні стягнення, застосування тілесного покарання не допускалося [2, с. 372, 374].

Серед дисциплінарних покарань, що практикувалися у Р.Б. Корнейбургу (**Австрія**) та визначалися директором закладу, поширеним був арешт у світлому, або темному карцері, причому в останньому арештант міг бути прив'язаний до кільця, закріпленого в стіні, так що вимушений був «стоять на носках, с зав'язаними руками и ногами» [1, с. 233].

Китай. Як ми зауважили вище, в'язні в Р.Б. поділялися на дві групи, різниця між якими полягала, в тому числі, в умовах утримання та дисциплінарних санкціях. Приміром, бідняки та злочинці носили одягу різного кольору, у останніх до неї було прикріплено табличку, на якій було позначено злочин та термін ув'язнення; під час роботи їх оточували вартіві. Саме приміщення Р.Б. мало два відділення. Злочинці утримувалися в камерах (на 4-8 осіб), облаштованих ґратами. Що стосується дисциплінарних стягнень, то їх можна охарактеризувати як більш м'які для бідняків (позбавлення їжі) і жорсткі для злочинців (позбавлення їжі, карцер, одягання на шию дошки-ванги) [3, с. 1191, 1194].

Різновиди виправних робіт.

Данія. Праця в датських Р.Б. носила примусовий характер і слугувала покаранням. Особам, які до ув'язнення займалися ремеслами, в Р.Б. намагалися підібрати відповідну роботу у майстернях. Для інших, найбільш придатними заняттями були: «щипка волоса, перьев и пеньки, вязанье чулок, ломка камней и земледельческий труд». Грошова винагорода за працю виплачувалася арештантам лише після звільнення (з дозволу правління Р.Б.), причому рецидивісти отримували її в меншому розмірі, ніж ті, хто опинився в Р.Б. вперше. Під час перебування в установі, в'язні могли за рахунок зароблених коштів купувати тютюн та «мелочные товары» [2, с. 372-374].

У робітничих будинках Бернського кантону **Швейцарії** праця в'язнів використовувалася, в основному, в сільському господарстві та ремісничих майстернях [1, с. 229-230].

В Р.Б. австрійського Корнейбургу утримувані, окрім традиційних сільськогосподарських та ремісничих робіт, були зайняті у великій пральній установі, обслуговуючи суспільні заклади Відня, в тому числі, пологовий та виховний. Половину заробітної платні ув'язнені могли витратити на власні потреби; друга половина записувалася у спеціальну книгу і надсилалася місцевим громадам, куди етапом відправлялися в'язні після відбуття покарання [1, с.232, 233].

Китай. Робочий день у Пекінському Р.Б. тривав 8 годин взимку та 10 влітку. Серед робіт переважало ткацтво. Матеріал в журналі не містить інформації відносно оплати робіт та можливості її використання арештантами [3, с. 1192].

Підсумовуючи викладене, доцільно відзначити:

1) Загальною рисою робочих будинків представлених в дослідженні країн, є те, що вони використовувалися владою як засіб боротьби проти жебрацтва, бродяжництва та деяких інших соціальних патологій (пияцтво, проституція, дармоїдство).

2) Частина цих установ носила змішаний характер, поєднуючи в собі каральну (для «злочинців») та благодійну, соціальну (для осіб, що бажали працювати) функції.

3) Певна відмінність полягала в термінах та умовах утримання, дисциплінарних покараннях, видах та оплаті за виконувани виправні роботи.

Література:

1. Буксгевден О. Об устройстве рабочих домов в Германии, Швейцарии и Австрии // Тюремный вестник. – 1897. – №5. – 244 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://starieknigi.info/Zhurnaly/Tyuremnyj_vestnik/Tyuremnyj_vestnik_1897_05.pdf
2. Гоос А. Датские работные дома // Тюремный вестник. – 1896. – №6. – 377 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://starieknigi.info/Zhurnaly/Tyuremnyj_vestnik/Tyuremnyj_vestnik_1896_06.pdf
3. Смирнов С. Работный дом в Пекине // Тюремный вестник. – 1909. – №12. – 1206 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://starieknigi.info/Zhurnaly/Tyuremnyj_vestnik/Tyuremnyj_vestnik_1909_12.pdf

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Maksurov Alexey Anatolevich COORDINATION LEGAL TECHNOLOGY
IN THE ISLAND OF MEN.....3

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

Барабанов Дмитро Миколайович ДЕМОКРАТИЧНА ПАРАДИГМА
ВСТАНОВЛЕННЯ ВИБОРЧИХ ЦЕНЗІВ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ
ЄВРОПИ.....5

Дудка Григорій Геннадійович ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ГАЛУЗІ
МУНІЦИПАЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ.....8

Ковальський Олег Володимирович ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ
ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ЗАГАЛЬНА
ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....10

Шаталюк Артур Олександрович ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ
РОЗГЛЯДУ СПОРУ МІЖ СТОРОНАМИ У МІЖНАРОДНОМУ
АРБІТРАЖІ.....13

Ярема Оксана Григорівна ЗАПИТ НА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ:
ВИМОГИ ТА ОСОБЛИВОСТІ.....17

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

<i>Блінова К.О.</i> СПАДКОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ.....	19
<i>Гуйван Петро Дмитрович</i> ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ.....	22
<i>Кернична Софія Ярославівна</i> КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ЩОДО ФОРМИ ЗАПОВІДАЛЬНИХ РОЗПОРЯДЖЕНЬ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	26
<i>Кияниця Ліна Володимирівна</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ З ПОСВІДЧЕННЯ ДОГОВОРІВ ТА ЗАСВІДЧЕННЯ ПІДПИСІВ НА ДОКУМЕНТАХ В АСПЕКТІ ВІДЧУЖЕННЯ ЧАСТКИ В СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ.....	30
<i>Мороз Олена Володимирівна</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ СІМ'ЯМ.....	33
<i>Савицька Анжела Володимирівна</i> ВСТАНОВЛЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.....	35

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

<i>Акімов Михайло Олександрович</i> ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ У ДЕРЖАВАХ КАВКАЗУ.....	38
<i>Троян Юрій Юрійович</i> ВПЛИВ ХРИСТИЯНСЬКИХ НОРМ НА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО.....	43

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

Антонишина Наталія Вікторівна ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОЗАБІРЖОВОГО РИНКУ ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ УКРАЇНИ.....47

Шкуренко Наталія Григорівна КЛІЄНТООРІЄНТОВНИЙ ПІДХІД ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ ДО ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ.....49

Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень

Бутирін Євген Олександрович ЗАПРОВАДЖЕННЯ МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ПЕРІОД ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ.....52

Кузенко Марія Петрівна РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ.....54

Історія становлення української державності

Подольчук Вікторія Станіславівна ОСОБЛИВОСТІ ЛІТЕРАТУРНОГО ЖИТТЯ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ. – ПОЧАТКУ ХХ СТ.....57

Скрипниченко Юрій Федорович СТАТІ РАЙОННИХ ГАЗЕТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НІМЕЦЬКОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ НА ХАРКІВЩИНІ В 1941-1943 Р.Р.....61

Ухач Василь Зіновійович ДОСЛІДНИЦЬКІ ПІДХОДИ У ВИВЧЕННІ СУЧАСНОЇ ІСТОРИОГРАФІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ (1939 – СЕРЕДИНА 1950-Х РОКІВ).....63

Історія країн світу та міжнародні відносини

*Моїсеєва Тетяна Миколаївна «РОБОЧІ БУДИНКИ» В ЗАРУБІЖНИХ
КРАЇНАХ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ «ТЮРЕМНОГО ВЕСТНИКА»)*.....69

Актуальні дослідження правової та історичної науки

Випуск 16

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

15 жовтня 2019 р.

Підписано до друку 25.10.2019
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

